

Uredništvo in administracija
prosveta
2627 S. Lawrence Ave.
Office of Publication
2627 South Lawrence Ave.
Telephone, Rockwell 4904

Letnik letnik letnik
Letnik letnik letnik
Letnik letnik letnik

LETO—YEAR XXII.

Čena lista
je 25.00

Subscribed as second-class matter January 22, 1916, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879.

Chicago, Ill., ponedeljek, 17. junija (June 17), 1929.

Subscription \$5.00
Yearly

STEV.—NUMBER 141

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 14, 1918.

DELAVSKE VESTI KRIZEN ZDRU- ZENIH DRŽAV

Prosperiteta za delavce v prvi luči. — V Brandovi tovarni so zastavkali prejšnji. — Strojno delo v Illinoiskih premogovnikih narašča.

Hanford, Cal. — Farmar De-bordie, oženjen in oče treh otrok, je iskal delo, pa ga ni dobil. Vzel je dozo strihina in si končal življenje. Zapustil je pis-mo, da izvrši samomor zaradi brezposelnosti in ker na farmi ne more zaslužiti toliko, da bi pošteno preživel sebe in svojo družino.

Greenville, S. C. — V Brandovi tovarni, v kateri je bila delovna stavka nedavno izzvan-na, so zopet zastavkali prejšnji, ker se kompanija ni ravnala po dogovoru.

West Frankfort, Ill. — Tukajšnji premogovniški podjetniki pričakujejo, da se obratovanje premogovnikov s strojem uvede kmalu v vseh premogov-nikih, ki so sposobni za to in da opozicija proti strojnemu obra-tu v premogovnikih kmalu za-spi.

Memphis, Tenn. — Tukajšnji strokovno organizirani učitelji so dosegli, da se jim je meza povzela za petnajst dolarjev na mesec.

Buffalo, N. Y. — Stavkujoči asbestni delavci so dosegli pov-šanje meze na dolar od ure, ni-so pa dosegli pet dni dela v tednu.

Portsmouth, N. H. — Stavku-joči tesarski delavci so zaključili stavko z zmago. Izvojevali so pet dni dela v tednu.

Chicago, Ill. — Divizijski štev. 308 uslužbencev naduljene želez-nice Amalgamated Association of Street & Electric Railway Employees je darovala tisoč dol-larjev za delavsko radiopostajo WCFM, ki je lastnina Čikaške delavske federacije.

Sheboygan, Wis. — Wm. Hen-ry, bivši tajnik socialistične stranke, je na agitaciji za socia-listično stranko po mestih v državi Wisconsin.

Fond du Lac, Wis. — Konven-cija Državne wisconsinake delavske federacije prične dne 16. julija t. l. v tem mestu.

AMERIKA FINANČNI CEN- TER SVETA.

Ves svet hodi v Ameriko po denar.

Washington, D. C. — Trgov-ski department poroča, da so ameriška posojila po svetovni vojni dvakrat večja kot angleška. Pred vojno je bila Anglija glavni svetovni bankir. Od leta 1925 do konca leta 1928 znašajo in-vesticije ameriškega kapitala v tujini pet milijard in 649 milijonov dolarjev, angleške investicije pa dve milijardi in 525 milijonov dolarjev. Lansko leto so bankirji Združenih držav posedli inozemstvu eno milijardo in 148 milijonov dolarjev, angleški bankirji pa \$768,300,000. Od leta 1920 je Amerika središče svetovnega denarnega trga in kapitala.

Trinajst stavarjev aretiranih. Oakland, Cal. — Trinajst stavarjev, med katerimi so tri ženske, je bilo v petek aretiranih pred Fisherjevo avtno to-varno v East Oaklandu, kjer so piketirali in delili tiakovine U-nija naznanja, da je od 1200 delavcev v tovarni 800 na štrajku.

Devet Čikanov ubitih na cestah.

Chicago. — Kot običajno vte-rajnaja nedelja je bila spet ne-srečen dan za avtoiste. Devet oseb je bilo tekom dneva ubitih na cestah v mestu in okolici pri kolizijah in drugih nezgodah z avtomobili.

Deseti polet čez Atlantik bil uspešen

Trije Francozi preleteli morje v 30 urah od ameriške strani.

Pariz, 16. jun. — "Rmena ptica" s tremi Francozi in ameriškim zračnim "trampom" Schreiberjem je nočjo prispela iz Španije v Pariz. Sprejem je bil velikanski, čeprav je deže-valo. Samo mladi Schreiber je bil hladno sprejet, kar ga pa ni dosti bolelo, kajti njegova pu-stolovščina mu je le nekaj pri-nesla: kontrakte iz Amerike po kablu za časopise in teater.

Santander, Španija, 15. jun. — Francosko letalo "Rmena ptica", ki je v četrtek zjutraj poletelo s tremi mladimi Francozi iz Old Orchard, Me., je snoči pristalo v tukajšnjem mestu Santanderju, ki se nahaja 150 milj od fran-coske meje. Letalci so preleteli daljavo 3128 milj nad oceanom v 29 urah in 52 minutah, kar znači, da so leteli povprečno 105 milj v uri. "Rmena ptica" je bila namenjena v Pariz, toda sla-bo vreme sredi Atlantika je pri-sililo pilote, da so krenili v juž-no smer proti Azorskim otokom, ko pa je začelo primanjkovati gorolina, so bili letalci prisiljeni iti na tla čim se prišli nad celino. Med pristanjem se je letalo ne-koliko pokvarilo in treba ga bo popraviti, predno bodo mogli Francozi nadaljevati polet v Pa-riz.

Trije letalci — Jean Assolant, Rene Lefevre in Armeno Lotti — so med poletom našli v letalu potnika: 22-letnega fanta Ar-thura Schreiberja iz Old Orchard, ki se je ukradel v monoplan pred poletom, ne da bi ga bil kdo opazil. Mladi Schreiber, ki so ga srečno prinesli čez morje v Evropo, ima čast prvega "trampa" na aeroplanu. Fant je ambiciozen in misli, da mu njegova drzna avantura prinese kaj de-narja.

To je bil letos prvi in v skup-nem deseti polet čez Atlantični ocean.

Rudarske žrtve na polju antracita

V zadnjih desetih letih je bilo ubitih sedem tisoč premogarjev.

Scranton, Pa. — Zgube življenj premogarjev, ki delajo v rovih trdega premoga v severo-vzhodnem delu države, se lahko primerjajo z veliki vojnimi bit-kami. V zadnjih desetih letih je bilo valed eksploziji, podstaja ali drugih nesreč ubitih nad sedem tisoč rudarjev v treh okraj-kih trdega premoga, ranjenih pa je bilo v isti dobi nad dvajset tisoč rudarjev.

Povprečno je v letu ubitih sedem sto rudarjev. Lansko leto je bilo ubitih 674, skoro dva rudarja na dan.

Pred kratkim so bili trije ru-darji ubiti v enem dnevu v pre-mogorovu v Pittstonu, Pa., štir-je pa so bili ranjeni, ko se je udri strop nad njimi in jih za-sul. Ubiti rudarji so bili poro-čeni in zapuščajo vdove in dvanajst nedoraslih otrok.

Delovne razmere v premogo-rovih so se v zadnjem času zelo poslabšale. Rudarji delajo le par dni v tednu in vrh tega se jim utruje še meza. Tako je situacija na polju antracita, kjer rudarji dnevno postavljajo svoje življenje na tehtnico za boren kosček kruha.

Trdit bakra znižuje mezo. Salt Lake City, Utah. — Utah Copper Company je znižala mezo za 25c dnevno s 16. junijem. Okrog 3500 delavcev v ba-krenih rudnikih in rudotoplina-h je prizadetih. Družba se iz-govarja, da pada cena bakra. Mezo so še vedno 75c dnevno višje kot so bile v zadnjem ok-tobru.

Tri dni zapora za kokos. So, Chicago. — Frank Lipin-ski je ukradel deset kokos in za vsakega kokosa je dobil tri dni za-pora, skupaj 30 dni.

STARI RUDARJI V NEMČIJI SO REDKI

Silno izkoriščanje njih delavnih moči hitro izčrpa njih življen-ske moči.

Oberhausen, Porenje. — Stari rudarji, ki bi se spominjali starih dobrih časov, so ravnatko redka prikazen kot bogati in premožni industrijski delavci. Silno izkoriščanje izpodjeda njih zdravje in njih starostna meja se znižuje stopnjama. Povprečna starost, ki jo doseže nemški rudar, je padla na 42 let. Tako izjavljajo zdravniki.

Ta pojav je posledica prigan-njanja in silnega izkoriščanja rudarjev. Vzlicetom se rudarji še spominjajo časov, ko so na delavnih ali "sihto" naložili tri vozčke premoga. Od tistega časa je bilo treba naložiti dvakrat, da celo trikrat toliko vozčkov, a čas za oddih in južine je postal vedno krajši, da rudar pov-žeje par zalozk z margarinom.

Rudarji trgajo premog skozi sedem ur, vmes pa imajo trenutno časa le za požirek kave iz cikorije ali griljeje kruha, namazanega z margarinom.

Človek, ki opazuje rudarje pred vhomom premogovnika, preden se spuste s košem 600 metrov dol pod zemljo, kaže za-stoj med rudarji zdravih obraz-ov. Navadno vidi same vrste obraze, mrtve oči in slabe zobe.

Podhranitev je opaziti na njih medih in košenih telesih. Po-sebno elabo so hranjeni rudarji, ki imajo prehranjeni velike družine. Kdor hoče študirati zgodovino nemškega delavskega razreda, naj stopi v kopalnico, kjer je ob delopustu na stotine rudarjev zaposlenih z umiva-njem in kopalnjem svojega telesa v prani kopeli. Na njih tele-sih bo opazil ven strleča rebra, kilo in brazgotine grdih ran.

Zdravniki sodijo, da je od pu-rurskih rudarjev šest odstotkov slabega vida. Rudarji sodijo, da slab vid prihaja zaradi slabe svetlobe. Rudarji se poslužujejo pri delu težkih svetilk, ki tehtajo od 14 funtov. Teža dela te svetilke nepraktične. Rudarji obesojo svetilko na opornik in včasih ne prenesejo svetilke, dokler delajo, ako ni to potreba. V letu 1927 je trpelo na slabem vidu 1,974 rudarjev, leta 1928 pa 1,476.

Kompanijski zdravniki izjavljajo, da slab vid prihaja od po-vedovalnosti slabega vida. Delavske organizacije pa trdijo, da rudarjem peša vid, ker delajo v slabi razsvetljavi. Rudarske or-ganizacije še niso prodrele s svo-jo trditvijo.

Rudniški zdravstveni biroj izjavlja, da je bolezen v primeri z nesrečami kot 100:27.2. Z drugimi besedami to pomeni, da je nevarnost dobiti rudniško bo-lezen štirikrat tako velika kot nevarnost ponesrečenja.

Skalnati prah povzroča največ bolezni med rudarji. Udihan skalnati prah se zbira v pljučih in ostane tam. Žrtev mu pod-leže v par letih. Leta 1927 je bilo prizadetih 1,140 rudarjev, v letu 1928 v prvih osmih mesecih pa 777.

To je posledica fizične šibko-sti nemških rudarjev, ki za lu-žijo tako nizke meze, da ne morejo hraniti svojega telesa tako, da bi se uspešno upiralo boleznim.

Petnajst let v večerni šoli. Pittsburgh, Pa. — Vladimir Malevich, star 42 let in oče četr-tih otrok, je 14. junija dobil naslov bakalarka znanosti v Car-negijevi tehnološki šoli, potem ko je 15 let hodil v večerno šolo.

Sovjeti zanikajo invazijo Mon-golije. Moskva, 15. jun. — Oficialni sovjetski krogi zanikajo yest, da so rdeče čete invadirale Mongo-lijo.

Senat kapitalistov pred Hooverjem

Farmaka odpomoč brez debentu-re sprejeta.

Washington, D. C. — Rebelni senat je v petek kapitalistiral in sprejel zakon farmake odpomo-či brez debenturne ali nagradne klavzule, kakor je hotel predsed-nik Hoover. Predloga, kakršna je prišla iz nižje zbornice, je bila sprejeta v senatu s 74 glasovi proti osmim. Trije republi-kanci in pet demokratov se je upiralo do zadnjega.

Hoover je v soboto podpisal predlogo, ki je zdaj zakon. Pred-sednik imenuje farmski odbor, ki bo vodil akcijo odpomoči in upravljal sklad pol milijarde dolarjev v svrhu posojil farmar-skim organizacijam.

Apel na Hooverja za protokolje pred suhači

Državljeni protestirajo proti metodam prohibicionikov, ki so umorili Virkula. — Morlice White aretiran in njegova kavci-ja se je svila od \$1,500 na \$5,000.

International Falls, Minn., 15. jun. — Ugladni državljani, profes-ionanci, trgovci, mestni in o-krajni uradniki so se večeraj zbrali v mestni dvorani na zbo-rovanju in so sestavili apel na predsednika Hooverja, v kate-remu vprašajo za protekcijo proti nezakonitemu postopanju ob-mejne prohibicijske straže. V apelu citirajo brutalnosti prohibic-ionih agentov, nasilja in teroriz-ma. Našteti so številni dokazi, kako so suhačji agente preko-raščili meje svojega distrikta, u-surpvali civilne oblasti in kršili ustavne pravice državljanov.

V času, ko so državljani zbo-rovali v mestni dvorani v tem mestu, je pa prišlo poročilo od zveznega distriktnega pravdnika iz St. Paula L. L. Brilla, v ka-terem naznanja, da je poobla-ščen od generalnega justičnega tajnika William D. Mitchella, da se zadeva prohibicijskega agenta Whitea, ki je streljal in ubil Virkula, izroči v področje zveznega sodišča, ako se dokaže, da je White pri napadu na Virkula vršil svojo dolžnost v mejah za-kona.

White je bil večeraj ponovno aretiran na obtožbo umora dru-ge vrste in njegova kavcija je bila zvišana od \$1,500 na \$5,000. — Apel na predsednika je pod-pisal tudi državni prosekutor Hurlbut, ki je prišel na zbo-rovanje državljanov, ko je bil o tem obveščen.

PROHIBICIONIKI UBIJAJO DALJE.

Mlad fant ustreljen na meji Kanade in New Yorka.

Pittsburgh, N. Y. — Dva zvezna prohibicionika, ki stražita mejo, sta v soboto zjutraj pri-nesla obstreljenega in težko ra-njenega 22-letnega Arthurja Gordona v tukajšnjo bolnišnico. Rekla sta, da ga sta ga pobrala na cesti, nakar sta hitro odšla. Fant je kmalu potem umrl. U-streljen je bil s kroglo iz puške. Šerif je odredil, da se prohibic-ionika aretirata, toda prohibic-ion oblast noče izdati imen do-tičnih dveh stražnikov. Pre-slikava se nadaljuje.

Samo 500 duhovnov za vsa Tur-zija.

Carigrad, 15. jun. — Turška vlada je odredila, da se število vseh muslimanskih teologov in duhovnov v turški republiki zni-ža na 500. Na ta način pride eden duhovnov na vsakih 25,000 prebivalcev.

Dve leti brez dela—samomor. Detroit, Mich. — Jacob Wel-ley, 1732 Swift ave., star 43 let in dve leti brez dela in zaslužka, je zadnji petek skočil pod tovor-ni vlak, ki ga je raztrgal.

NEPRIJAZNO IN CINIČNO NEM- ŠKO MESTO

Podporniki in zagovorniki kapiti-lizma se rogajo delavcem, ki se rode, žive in umirajo v tem stvoru pošasti kapitalizma.

Osterfeld, Porenje. — Osterfeld je majhno rudarsko mesto, dete kapitalističnega načina blagovne produkcije in distri-bucije med Porenških in Po-rurjem. V teku zadnjih trideset let se je razvil iz borne kmečke vasi v neprijazno in z dimom zakajeno mesto z mrščimi bajtami, v katerih prebiva-jo rudarji in v katere nikdar ne posije odvijajući žarek zado-voljnega človeškega življenja.

Ozračje je okuženo z gostim dimom, ki se vali iz visokih dimnikov. Rudniške parne piščali, drdranje železniških voz in odmevanje trdih korakov ru-darjev, prihajajočih z dela ali odhajajočih na delo, tvorijo godbo k temu trdemu, pustemu in duh ubijajočemu življenju.

Proti jugu je Oberhausen, vr-šta hiš v daljni megli, proti nebu pa štrli tisoč visokih dimni-kov, iz katerih prihaja gost sa-jlast in oljnat dim. Ponoči se ozračje tresce žarenja in laker, prihajajočih iz bližnjih jekla-ren.

Osterfeld je kot vsa porur-ska mesta, sploh kot vsa moder-na industrijska mesta, deteta kapitalizma, neprijazno trdo-arčno in cinično. Stavilne cerkve poveličujejo to sliko ciničnega poniševanja onih, ki delajo in trpe, da drugi uživajo. In bolj-ko človek gleda v duhu to sliko ciničnega poniševanja stvarite-likovnega bogastva na svetu, toliko bolj živo mu stopijo pred oči lastni rojaki psevdonapred-njaki, psevdoprostomislici in psevdonarodnjaki, ki so zaradi svojega trebuha pripravljani s ciničnim umesvom okoli tusten izročiti svoje lastne rojake v A-meriki enaki usodi.

Eno samo kinogledališče je v mestu, ki služi za zabavo delav-cem. Rudar v tem mestu živi v pravem peklu. In tako gre rajše v gostilno kot v cerkev ali pa v kino. Ako mora človek živeti v peklu, tedaj živi rajše v njem pijan kot trezen. In v tem me-stu, ki šteje pet in štirideset ti-soč prebivalcev je več kot sto go-stilien.

V tem mestu je življenje pre-več peklenko. In kjer je peklo, tam je malo humorja. Zato se rudar redko smeja ali izbija ša-le. Njegovi komentarji so navad-no cinični, rezki ali zbadljivi. Rudar se zaveda, da je prikle-njen na večno ubožstvo, iz kate-rga ni rešitve.

Njegovo življenje je trdo in naporno delo. Zvečer je truden kot klada in pijača je še odina njegova želja. Pozabiti želi na svojo sužnost, vtopiti jo v pija-či. Mraz ga trse, kadar misli na svojo bodočnost. Rudar, mo-derni mezdni suženj v tem me-stu nima bodočnosti.

Penzija! Da, rudarji prejema-jo tudi penzijo, ako dočakajo starost ali onemorejo za delo. Pa kakšno? Premaganja je za živ-ljenje, toda prevelika, da bi člo-vek umrl lakote. Rudar prizna, da prejme 80 mark na mesec, ko bodo industrijski baroni rekli, da spada med staro in obrablje-no šaro.

Rudarjevi otroci so podhra-njeni. Njegov dom ne pozna nobene udobnosti. Obleko, ki jo nosi, je kupil še pred vojno. Ru-dar je tako ubožen, da ne mo-re več stavkati. Ako zamudi le dan dela, mu že manjka kruha. V takih razmerah žive pov-prečno rudarji. In kdo je kriv delavski? Socialisti, ki uče, da imajo vsi, ki delajo, pravico do polne vrednosti svojega produkta, ali psevdonarodnjaki, psevdopro-

Konvencija Hrvatske Bratske Zajednice

Poročila vrhovnega zdravnika in o otroškem domu. Burna pol-dnevna debata o politiki in veri. Točka, da v zajednici ne sme biti političnih in verskih vprašanj, sprejeta.

St. Louis, Mo. — (Izvirno poro-čilo Prosveta). — Predsednik odpre sedmo sejo konvencije v četrtek 13. junija ob 8:30 zju-traj. Prečita in sprejme se s malim popravkom zapisnik pete seje.

Na dnevnem redu je poročilo vrhovnega zdravnika, ki se v glavnem glasi, da je od 1. janu-arja do 31. maja 1929 pregledal 2013 pfošenj novih članov. Na podlagi teh prošelj konstatira, da je od teh prošlicev pristopilo največ v starosti 16 do 20 let. Dalje konstatira, da največ čla-nov Zajednice umira za pljučni-co in sušico. Vsak peti slučaj smrti je bil posledica jetke. Ci-tira razne vzroke zakaj je med našimi ljudmi tako visoka mor-talitetna vsled sušice.

V mladinski oddelk je sadnja tri leta pristopilo 13,003 novi člani in istočasno je umrlo 168 članov, kar pokazuje nizko mor-talitetno ali umrljivost.

Poročilo vrhovnega zdravnika se vzame na znanje. Nato poroča prosvetni odbor, ki sestoji iz gl. predsednika, gl. tajnika in urednika glasila. Vsak član plačuje mesečno tri cente v prosvetni fond. Odbor pripo-roča, da ta assessment ostane na-dalje za širjenje prosvete med članstvom.

Sledi poročilo o otroškem do-mu (Dječji Dom) HBZ. Upra-vitelj W. F. Franko predloži ob-širno poročilo, nakar je bil spre-jet predlog, da konvenciji pred-sednik imenuje odbor petih čla-nov, ki imajo pregledati Fran-kovo poročilo in predložiti kon-venaciji analizičilo istege. Poro-čilo tega odbora se ima natiani-ti v tisočih letih, tako da bodo mogli delegatje dobro proučiti položaj, v katerem se nahaja si-rotišnica HBZ. Predsednik ime-nuje odbor. Nato je sedma seja zaključena.

Otvori se osma seja 18. junija ob dveh popoldne. Prečita se zapisnik šeste seje in se sprejme z malimi popravki.

Na dnevni red pridejo provi-zorična pravila, ki jih je sestavil izvršni odbor. Glavni pred-sednik Gazdji čita točko za to-čko. Četrta točka "Svrha" se v sredi glasi: "U redovima Zajed-nice nema mjesta nikakovo po-litičn niti vjerskim pitanjima." Pri tej točki se je vnela živahna in večkrat zelo burna rasprava, ki je trajala skoro celo popoldne.

Končno je bila točka sprejeta kot je bila čitana. Za točko je glasovalo 143 delegatov in proti 82.

S tem je bila osma seja zaklju-čena.

Jacob Stančić, poročevalec.

Šest ranjenih v grški stavki.

Atene, 15. jun. — Vojaki, ki ščitijo stavkokeze tekem stavke pristanišnih delavcev v Pireju, so večeraj streljali na stavarke in ranili šest moš.

stomislici, ki nastopajo kot li-beraleci v potencirani formi, ka-dar gre pa za delavske koristi, so pa še večji nazadnjaki, kot oni, ki odprto nastopajo pod raz-nimi imeni nazadnjakov? Kdo je obojanja vreden? Socialist, ki čuti s trpečo delavno maso in se posmehuje prizadevanjem li-beralcev v potencirani formi, ki bi radi obržali duševno se pro-bujajočo delavno maso v trajni mezdni sužnosti zaradi samega sebe, ali prostomislici — liberal-ci v potencirani formi, ki se reže delavski masi in njenemu trp-ljenju, ko išče pot iz mezdne suž-nosti v boljšo in pravičnejšo človeško družbo?

NOVA KRIZA PRE- ŽI V ELIZA- BETHTONU

Rajonski tvrdki počasi spreje-mata delavec zopet v delo.

Elizabethton, Tenn. — Črni oblaki se zopet zbirajo nad ra-jonskima tvrdkama Bemberg-Glanzstoff v tukajšnjem mestu. Dne 10. junija je bilo sprejetih zopet v delo okoli 20 odstotkov delavcev. William F. Kelley, podpredsednik organizacije tek-stilnih delavcev cenil, da jih je bilo sprejetih pet sto. Delavci menijo, da je Kellyjeva ocena previsoka. Tovarni obratujeta le s polovico kapaciteto.

Nezadovoljnost je pričela zo-pet tleti med onimi, ki so pri-čeli že delati, kot med onimi, ki še čakajo na delo, ker kompan-ija tako počasi zaposljuje de-lavce.

Druge pritožbe se tudi mno-že. Nekli lokalni političar, po imenu Crawford Alexander, je dajal delavcem listke za vstop v tovarni. Delavci niso bili s tem zadovoljni, ker so bili prisiljeni glasovati za Alexandrove kan-didate v pritožbinskem odboru, ko so se vračali na delo.

Pet neorganiziranih delavcev je bilo sprejetih brez vstopne-ga listka, izjavljajo stavarji.

Delavke se pritožujejo, da so delovne razmere poslabšane in disciplina ostrejša.

V tovarni so nabiti letaki: Ob času požara ali stavke ne za-pustite tovarne, ampak se zgla-site pri svojem predelavcu.

Taki in enaki dogodki raspi-havajo iskro nezadovoljnosti, ki se lahko nekoga dne zopet razvije v plamen.

Delavci nimajo tudi nobenega zaupanja v veleporoč, ki pre-iskuje ugrabljenja delavskih voditeljev.

Čevljarska stavka v New Yorku

Nad deset tisoč delavcev na stav-ki v osmih podjetjih.

New York, N. Y. — Čevljar-ski delavci so izvojevali stavko v tovarni Lippe Shoe Co. Na stavki so bili šest tednov in končno se je družba podala in pristala na njih zahteve za zvi-šanje meze.

Sedaj so v teku stavke v o-smih tovarnah v Brooklynu in Manhattanu. Stavka vodi In-dependent Shoe Workers unija. Delavci zahtevajo priznanje unije, povišanje meze za dvaj-set odstotkov in 44 ur dela v te-dnu.

V boju proti uniji so se zdru-žili čevljarski tovarnarji in tr-govska zbornica. Brooklyn je središče čevljarske industrije v Združenih državah, toda or-ganizacija čevljarskih delavcev v tem okraju je še zelo šibka.

Človek biva v Ameriki 25,000 let.

Melbourne, Fla. — Dr. J. W. Gidley iz Smithsonian instituta poroča, da je na temelju novih izkopnih izračunal, da človek ži-vi v Severni Ameriki najmanj 25,000 let. Nove izkopnine, ki služijo za dokaz, so kosti masto-dona, izkopane v Floridi in pod kostmi je ležalo par komadov primitivnega kamnitega orodja, katerega je rabila človeška roka. V isti plasti so bile kosti drugih pradednih živali, ki so izumrle kmalu po zadnji ledeni dobi, od katere je preteklo najmanj 20,000 let. Mastodon je davni so-rodnik današnjega slona, ki je med ledeno dobo živel po vseh krajih sodanjega zmernega pa-sa v Ameriki, Evropi in Aziji.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE
 LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE
 Cena oglasov po dogovoru. Rokopis se ne vrača.
 Narodna: Zedinjene države (izven Chicago) \$6.00 na leto, \$2.00 na pol leta; Chicago in Cileo \$7.50 na leto, \$2.75 na pol leta, in za inostranstvo \$9.00.
 Naslov za vse, kar ima stik s Nomen:
"PROSVETA"
 2657-59 So. Lawrence Avenue, Chicago, Illinois.
"THE ENLIGHTENMENT"
 Organ of the Slovene National Benefit Society.
 Owned by the Slovene National Benefit Society.
 Subscription: United States (except Chicago) and Canada \$6.00 per year; Chicago \$7.50, and foreign countries \$9.00 per year.
 MEMBER OF THE FEDERATED PRESS
 Datum v oglepju, n. pr. (May 31-1929) poleg vsakega imena na naslovu pomeni, da vam je s tem dnevom potekla naročnina. Ponovita jo pravočasno, da se vam ne ustavi list.

KAPITALIZEM V ZADREGI ZA TRGE.

Ta zadrega je posledica njegovega lastnega razvoja.

Kapitalizem prihaja iz zadrege v zadrego, ki niso drugača kot posledica njegovega razvoja in ki so jih socialisti že zdavnaj napovedali, da pridejo. Njegovi zagovorniki in podporniki so jih vedno tajili, dokler niso postale tako vidne, da se več tajiti ne morejo in ki jih lahko opazi vsak razumen človek, akoravno ni socialist.

Predsednik newyorške borze, mr. Simmons, je nedavno govoril pred bankirji v New Hampshireju o teh zadregah, ki govore jasno, da se kapitalistični gospodarski sistem nahaja v kritičnem položaju. Simmons ni tega storil prostovoljno. Prisiljen je bil, da je povedal reči, ki bi jih pridržal najrajše zase, ali pa za notranji krožek podpornikov kapitalističnega gospodarskega sistema. Simmonsova naloga je dokazati, da so borzne spekulacije na borzi posledica kapitalističnega razvoja, ne pa navadno igranje za denar, ker lete napadi na borzne spekulacije v kongresu in zunaj njega. Pri tem dokazovanju so mu ušle besede, ki razumljivo povedo, da se bliža z bliskovito hitrico čas, ko bodo razmere pritisnile s tako silo, da bo treba misliti na socialno in politično izravnavo dalekosežnega pomena.

Ko se je kapitalizem rodil v Evropi, je bilo kapitalističnim državam, ki so nastale najprvo v zapadnem delu Evrope, igrača nalagati preostanek kapitala v tujih deželah, ki so bile še v razvoju. Te dežele so potrebovale orodje in stroje za produkcijo in distribucijo blaga. Kapital, ki ga niso mogle porabiti doma Holandska, Anglija, Francija in Nemčija, so posojevali v druge dežele, ki so iz fevdnega načina proizvodnje prehajale v kapitalističnega. Te dežele so bile dolžnice kapitalistično razvitih dežel. Celotno Združene države so si posojevale denar in New York je tvoril pripraven trg za te kapitalistične upnike. Prišla je svetovna vojna, ki je bila posledica bojev za trge, in minila. Po svetovni vojni so kapitalisti mislili, da se samo denarni trg premesti iz Londona v New York, pa bo kapitalistični voz zopet tekal po starem kolovozu. Ampak razvoj kapitalizma je dokazal, da je bila to navadna zmota ekonomov, ki se bahajo kot veleumi in razumniki, ker so precej let trgali hlače po šolskih klopih in ki socialistom očitajo, da uče "ajzenponarski socializem," ker o gospodarskih in socialnih vprašanjih toliko razumejo, kot zajec o bobnanju, osel o citranju in žabe o skali v petju.

Vojna je res zasekala narodom v Evropi velike gospodarske rane. A te rane so se pričele celiti in narodi, ki so bili dolžniki, so pričeli postajati zopet upniki. Kapital jim je pričel preostajati, in ta preostanek kapitala se zopet posojuje v gospodarstvu zaostalim narodom. Po vojni je tu še ena druga prikažen, katere ni bilo opaziti pred vojno. Narodi, ki so dolžniki, postajajo hitro upniki, to je, da z modernimi proizvodnimi sredstvi kmalu toliko producirajo, da imajo preostanek od kapitala, ki čaka prilike, da se naloži v novih podjetjih. Ta razvoj se vrši s tako naglico, da se kapitalisti bavijo z vprašanjem, ako bi ne bilo pametno, da se preostanek kapitala vsega sveta vporabi za vlaganje preostanka kapitala po vsem svetu. Po sodbi Simmonsa, ki gotovo malo več razume o gospodarskih in socialnih vprašanjih, kot naši protisocialisti, ki so učeni ekonomski in socialni reformatorji, kadar se drže za mizo v kakšnem butlegarskem brlogu, postane spekulacija z delnicami mrzlična, ako bo to nemogoče izvesti. Mrzlična spekulacija pa povzroča nestalnost v blagovni produkciji in distribuciji, nepokoj delavnega ljudstva, dokler se sedanji kapitalistični gospodarski sistem ne izpremeni v korist delavnega ljudstva. Delavno ljudstvo je tisti faktor, ki potroši za življenske potrebščine in življenske udobnosti, kar zasluži.

Ako delavno ljudstvo ne more pokupiti in konsumirati blaga, ki prihaja na trg, morata zastati blagovna produkcija in distribucija. Ako se kaj takega zgodi v bodočnosti, ne bo delavno ljudstvo leglo na zemljo in udano v božjo voljo čakalo smrti, pa naj časti po kristjansko, mohamedansko, buddhistično, židovsko ali na kateri drug način svojega boga, ali pa sploh nobenega. Zato

ima socializem povsod svoje zagovornike in oznanjevalce med židi in kristjani, buddhisti in moslemi, pogani in brezverci ali svobodomisleci, narodnjakarji in svobodomisleci. To bi lahko razumeli tudi prtilikavi ameriško-slovenski kritiki socializma, ako bi domisljivost teh ljudi o svoji učenosti ne bila tako velika, da se je poamehujejo že ljudje, ki ne zapopadejo, da je enkrat ena le ena.

POROČILA GLAVNIH ODBORNIKOV

(Nadaljevanje.)
POROČILO GLAVNEGA UREDNIKA.

Cenjeni bratje in sestre!

Večino svojih misli sem povedal v sredinih in drugih izdajah "Prosvete," kaj smatram za neobhodno potrebno, da se naj popravni ali izboljšalni na prihodnji konvenciji. Svoja priporočila bom omejil na tri najbolj važne zadeve, kajti postal bi preobširen, ako bi v svojem poročilu navedel še enkrat, kar sem povedal že v člankih od konvencije v Waukeganu. Te tri zadeve so vprašanje lista, socialne akcije, pa starih članov.

Urednik jednotinjskih publikacij naj izvoli konvencija in naj bo še v prihodnje član glavnega odbora. Oboje sem utemeljil v člankih in vsakemu, kdor je pazno čital sredine izdaje "Prosvete," so mu razlogi znani, zakaj sem to priobčil.

Dvanajsta točka XXXIX. člena pravil SNPJ naj izostane, ker ves čas, odkar je v pravilih SNPJ, ni bila za drugo, kot za povzročanje nepotrebnih preprirov, ki so kradiči časa uredniku in gl. odboru.

Sprejme naj se resolucija, s katero SNPJ prizna svobodo tiska v mejah obstoječih postav, to je, da izostanejo dopisi, ki povzročajo sodnijske tožbe, to je "libel per se."

Dopisi naj bodo pisani v smislu prvga stavka načelne izjave, druge in prve točke II. člena—Namen in sredstva—in tretje točke XII. člena "Uradno glasilo in druge publikacije." Ta točka tega člena je tako obširna, da lahko vsak član piše podučno in tudi kritika, ako je potrebno.

Kritika in opozicija sta dobri, ako sta stvarni. Teh besed naj ni bilo ne razume narobe. Kajti te besede ne pomenijo, da kritika in opozicija moreta biti v vsaki organizaciji in ob vsakem času, ampak urednik pravi: Kritika in opozicija, ki sta stvarni, globoko zamisljeni, učinkujeta blagodejno in v korist vsake organizacije. Kajti taka kritika in opozicija služi za to, da se razjasni pojmi in pomagata najti pravo pot. Tako kritika in opozicija preprečita življenjsko neenotnost, pospešujeta jasnost in zdrav razvoj in napredek. Vsa, komur se ne gre zato, da bo le njegova veljala in ki ne smatra samega sebe nezmožljivim, vsak, komur je zato, da se Slovenska narodna podpora jednota razvija na zdrav in za delavstvo koristni podlagi, bo pozdravil v veseljem stvarno in resno opozicijo in kritiko. To bo storil tudi bodoči urednik jednotinjskih publikacij, pa naj bo izvoljen že kdorkoli, ki ima sposobnosti za urednika.

Opozicijo in kritiko, ki mirno, stvarno in resno priporočata, kako se naj stvar boljše izvrši in če so bile izvršene napake, razpravlja o teh napakah mirno, resno in stvarno, brez vsake osebne mržnje s namenom, da se take napake več ne ponovijo v interesu Slovenske narodne podporne jednote, sta dobrodošli, ker bodeta še toliko bolj podkrepili brataško podporno organizacijo in jo obvarovali starih napak. Ako taka opozicija in kritika ne prodereta s svojim namenom, tedaj ne bodeta skušali napraviti nereda v organizaciji, ker se bodeta zavedali, da je njih srno padlo na rodovitna tla. Če je bila misel opozicije ali kritike zdrava, tedaj se bo ta misel kasneje, ako ne takoj, vseeno uresničila.

Taka kritika in opozicija ne ovirata organizacije in vsak urednik jo bo pozdravil in se je veselil. Toda če sta kritika in opozicija za vsako ceno, ne glede na to, da koristita organizaciji, tedaj je taka kritika škodljiva za organizacijo in če urednik take kritike in poslano take brezmišelnosti opozicije ne priobči, je storil le nekaj dobrega za organizacijo. In če dotični kritikar ali opozicija misli, da je urednik njima storil krivico, ker ni priobčil take misli, naj ga obtožita in dokazeta, da je bila njuna misel zdrava, stvarna in koristna in da je urednik ni priobčil iz nagajivosti in ne da bi imel kak vzrok za to.

Ako pa kritiko ali opozicijo vodijo ljudje, ki so zunaj organizacije, in ti ljudje skušajo s praznimi frazami utihniti stvarne, logične in razumne argumente, tako da je vsaka stvarna razprava nemogoča, sta taka kritika in opozicija obojanja vredni. Kajti ljudje, ki so zunaj organizacije, nimajo najmanjše odgovornosti za to, kar se v organizaciji vrši. Za tak pojav je vaš argument, da se taka kritika in opozicija takoj umakne, ko se pojavi. Ljudje, ki niso člani SNPJ in se vmešavajo v njene zadeve, ne store tega iz dobrega namena, to je, da učvrstijo in podkrepijo SNPJ, ampak zato, da ji škodijo. Ako ti ljudje v resnici kaj znajo in vedo, naj pokažejo pri svojih brataških podpornih organizacijah in če bo kaj dobrega in koristnega za brataško podporno organizacijo, tedaj bo SNPJ prav zanesljivo izučila dobro srno in ga porabila zase. Ampak dokler ti ljudje ne pokažejo kaj dobrega in koristnega, toliko časa naj pometajo pred svojim pragom, saj je tam dosti smeti.

Jas ne bom več kandidiral za urednika jednotinjskih publikacij, za to apeliram na konvencijo, da sprejme ta priporočila, ki jih lahko izreče v resoluciji, ki naj služi za podlago odboru, kateremu bo poverila konvencija pripraviti pravila za tisk, da na tej podlagi sestavi točke, ki bodo jasno povedale, kako naj se urejujejo jednotinjske publikacije, da mo naslednik ne bo imel tistih potežkih in ahtnosti, ki sem jih jaz imel od springfieldake konvencije sem.

Nekaj točk glede XII. člena in tudi resolucija, glede proglavitve svobode tiska za člane SNPJ v smislu obstoječih postav, je bilo že priobčenih in kdor se je zanimal za stvar, jih je obdržal v spominu, ali jih pa izresal in shranil, da jih porabi ob priliki. Ta resolucija in točke niso bile spisane s namenom, da morajo biti ravnotako sprejete, kot so bile spisane, ampak da služijo za podlago sestave resolucije in potrebnih točk.

Omenil sem že v glasilu, da je prišel čas, ko ne bomo le skrbeli, da smo zavarovani za slučaj bolezni, nesreče in smrti, ampak da pomagamo in sodelujemo v smislu pravic, ki nam jih daje ustava Združenih držav kot državljanov pri socialni zakonodaji, to je za socialno zavarovanje, bolniško podporo, odškodnino za poškodovane delavce, zavarovanje proti brezposelnosti in za vpočenje starih in onemoglih. Tudi to vprašanje lahko uredimo z resolucijo; kako naj sodelujemo, da bodo socialni zakoni sprejeti, bo pokazala razprava na konvenciji.

Ker socialni zakoni ne bodo sprejeti še danes ali jutri, akoravno se izrečemo za socialno akcijo, je treba, da za svojo organizacijo, to je Slovensko narodno podporno jednoto rešimo vprašanje, kaj naj storimo za člane, ki so stari nad šestdeset let in so dvajset let člani SNPJ in zmožni za delo. Tudi glede tega vprašanja bo nam razprava vodnica, kajti v teku razprave se bo pokazalo dosti dobrih misli in če bomo izbrali najboljše izmed njih, bomo veliko pripomogli k boljšemu razvoju in pojačanju SNPJ.

Zanašajoč se na razsodnost delegatov na daveti redni konvenciji in navodila, ki so jim jih dala društva za rešitev najnujnejših vprašanj v interesu SNPJ, sem prepričan, da bo tudi deveta redna konvencija pomagala učvrstiti, razširiti in podkrepiti ne samo SNPJ, ampak tudi njene ideale in cilje.

Jože Zaveršnik, urednik.

GLASOVI IZ NARAVNE

"Videl sem čudeži!"

Sheboygan, Wis. — Smentana pošast! Malokdaj se pripelje, da zakrevsava v kinogledališče, pa sem skoro nevede vstopil v ono novo na Oami ulici, ki nosi velik napis "Sheboygan". Predvajali so film, ki govori, torej govorači film. To je bilo šele prvič, da sem slišal filmske zvezde in zvezdnike govoriti — mehanično. Na prvi pogled in posluš se mi je zdelo, da se je ves Hollywood "primul" v Sheboygan.

To so pa res bikaarji tam v Kaliforniji. Iznašljivi so kot sment. Ljudje govore raz platen na steni! Kako sem se začudil! Skoro bi človek res verjel v čudeže. Po pravici povedano: zija sem v premikajoče slike in govoreče igralce na platnu kot bik v nova vrata. Od velikega začudenja sem se iz filmske dremavice popolnoma zbudil šele ko sem prikréval ven iz kina na glavni štrit, ko sem uzi dreveče avto. Pa sem spet malo k sebi prišel — in si oddahnil. Kajti govoreči film me je silno prevzel.

Stopil sem polahno po trotarju proti domu, vsaj tako sem mislil, v resnici pa sem šel v napačno smer — k jezeru. Ne, nisem mislil na samomori ali kaj podobnega. Bog mi grehe odpusti, ki jih ni malo, ampak film me je tako zmešal. Vzravnal sem se naglo in okorajžil, pa sem bil na mah sbrintan. Takoj sem urneje stopil, ker sem se šele takrat pravilno orientiral, pa hajd domu k "ta stari". Pravil sem ji prav po otročje kaj sem doživel v kinu in kako me je vsega prevzela, mehanično govorenje igralcev, ki so bili pred dobrim letom še vsi mutasti — na platnu. Smejala se mi je od srca, in to me je veselilo, vsaj da sem jo enkrat spravil v dobro voljo (navadno breznehanja godraja). Nisem ji pa povedal, da sem v omptici zašel proti jezeru... Nekaj morem tudi zase pridržati.

Delavske razmere? Kdo bi o teh vedno govoril, ki so itak od muh. Sedaj je prilazno v naravi in tja se večkrat podam — v zelene gozdike in pisane livade; tem se išročim v narode in ob prostih urah, pa tam židim po cele ure o tem in onem. In srečen sem ob takih prilikah, če ne pada dež, ki mi polkvari vso mojo sanjarijo. Teme s hruba.

Smrtna kosa.

Waukegan, Ill. — Dne 11. junija je preminula moja žena Frances po dveletni mučni bolezni za rakom, stara 28 let, rojena je bila v Reki na Primorskem, hči slovenskih staršev. Tukaj zapušta mene in triletnega sina ter nekaj drugih sorodnikov. Pokojnica je bila članica Slovenskega samostojnega podoprnega društva v Waukegan, ki ji je oskrbelo dostojen pogreb po civilnih obredih na tukajšnjem Oakwood pokopališču dne 3. junija.

Hvala vsem, ki so v času bolezni obiskali ali na kak način pomagali moji ženi, kakor tudi vsem, ki so darovali vence in cvetlice pri pogrebu. Priarčna zahvala Slov. sam. podp. društvu za krasni darovani venci in vso skrb pri pogrebu.

George Vranich.

Slovenski letalec odpotoval v Kalifornijo.

Chicago. — Rojak F. H. Vesel je ta teden naredil izpit v aviatiki na illinoiski državni univerzi, haker je odpotoval na čelu osemih letalskih kadetov v Kalifornijo, kjer jih bo podučeval v letalstvu. Vesel, ki je izvršil celo vrsto uspešnih poletov iz Champaigna v Chicago, je bil letos edini v svojem razredu, ki je dobil naslov "cadet-lieutenant colonel." Mladi letalec je sin znanega ribniškega rojaka Vesela iz Cileca in brat Josipine Stonič, soproge znanega juvelirja Fr. Stoniča. — Poročevalec.

Popravek.

Springfield, Ill. — V Prosveti št. 135 v mojem dopisu z obiska v Wittu, Ill., se je vrnila pomoč. Glasiti bi se moralo, da se je tam imela vršiti veselica dne 9. junija, ki pa so jo iz raznih razlogov prestavili na poznejši čas. Anton Goran.

OPAZOVANJA

Nacionalna narodnih manjšin. Liga narodov rešuje vprašanje narodnih manjšin. Na vsaki seji se to vprašanje odloči za "prihodnjo sejo". Čez tisoč let se lahko še odloči. Narodne manjšine so posledica idiotičnega sistema političnih plotov, ki se podirajo in premikajo po vsaki večji vojni. Vsaka nova "strategična meja" navadno odreže kos ljudstva od stare države in ga prilipi k novi. Ta igra se ponavlja od pamtikeva. Navadno se zgodi, da narod, čigar vladarji so prejezali druge, je potem sam razrezan. Krivica se popravlja z novo krivico. Pred svetovno vojno so bile manjšine v Nemčiji in pokojni Avstro-Ogrski, danes so nemške in madžarske manjšine na treh ali štirih straneh. Prej so drugi tožili in protestirali, danes tožijo in protestirajo Nemci in Ogrji. Nova Evropa je takaka, da so narodne manjšine povsod; nihče ni zadovoljen. Rešitev manjšin je nemogoča, ker bi za vsakim novim platom toliko bilo kolikor bi hladilo.

Ko so po svetovni vojni gradili ploteve novih in povečanih starih držav, so postavili toliko novih krivic kolikor je plotov. Gradili so nacionalne države, toda "nacionalno mejo" so navedli tako daleč, da so povsod pritegnili pripadnike ljudstva, ki govori drugi jezik in prisega na svojo narodno kulturo. Praj so bile narodne krivice v Nemčiji, Avstro-Ogrski in Rusiji, danes je sto krivic krogokrog srednje Evrope in ob meji nove Rusije. Naj bride nova vojna "za svobodo narodov", pa pridejo z novimi mejami nove narodne manjšine. Jasno je, da na ta način ne bo vprašanje narodnih manjšin nikdar rešeno in nacionalne

Helij, s katerim se polnijo zrakoplovi

Helij se pridobiva iz zmesi različnih zemeljskih plinov, ki uhajajo iz tal. Največje naprave za dobivanje plina so v Teksasu.

Helij, ki ga štejemo med raj 2 odstotka helija, kar je zelo lahke pline, je silno lahek in lo mnogo v primeri z drugimi negorljivimi ter zaradi tega kakor ustvarjen za polnjenje zrakoplovov. Nerodno je samo to, da ga je malo na svetu in še tam, kjer se najde, ga je moč pridobiti le s težavo. Amerika ima nanj tako rekoč monopol: drugje ga pridobivajo samo v nezadnih množinah. V Združenih državah so že pred leti zgradili nekaj tvornic za pridobivanje helija, ki ga potrebujejo za svoje zrakoplovstvo. Med tem so tvornice že precej povečali in izpopolnili, zakaj ameriška mornarica potrebuje čedalje večje množine tega plina za polnjenje svojih orjaških zrakoplovov, kakor so "Los Angeles" in še dva večja, ki so jih začeli graditi po prvem uspelem poletu "Grofa Zeppelina" čez Ocean in ki sta skoro škratrat večja, ko nemška sračna križarka. Za polnjenje teh zrakoplovov bi lahko uporabljali tudi vodik, ki je še lažji in bi dal zrakoplovom še večno nosilnost. Ali helij ima pred njim prednost, da se ne vname in ta lastnost je baš za zrakoplove neprecenljive vrednosti. V vojni so si vse države nabrale dovolj bridkih izkušenj. Skoro vsi z vodikom napolnjeni zrakoplovi se eksplozirali in zgoreli, če jih je pogodil sovratni izstrelak. Zaradi tega raje uporabljajo nekoliko težji in mnogo dražji helij, ki ga je mimo tega še lahko preiskrbeli zadostne množine.

Največ helija je v zmesi različnih zemeljskih plinov, ki v nekaterih krajih uhajajo iz tal. Največ teh izvirkov je v državi Teksasu, kjer jih poznajo in izrabljajo že 20 let. Mimo tega pa so v novejšem času odkrili še nove bogate izvirke helija v državah Oklahama in Kansas ter nekaterih manjših v Kaliforniji, Montani in Ohio.

Blizu mesta Amarillo v Teksasu je dolejši največja tvornica, ki dobavlja ameriški mornarici več helija ko vse druge. V zemeljskem plinu, ki ga tamkaj izkoriščajo, je namreč skotno mržnje ne bo nikdar konec. Jasno je tudi, da nacionalna opredelitev ni več nobena garancija za obstanek. Moderna ekonomija, ki je glavni pogoj obstanka in razvoja vsake dežele, ne pozna več nobenih političnih mej. Moderno gospodarstvo je mednarodno. Vsaka dežela potrebuje sirovine druge dežele; vsaka dežela ima odjemalca v drugi deželi. Denar, za katerega se dobi kruh, obleka in stan, ne pozna nobenega jezika — oziroma pozna vse jezike. Danes ni več doba delitve narodov, temveč organizacije narodov. In v tem: organizaciji narodov, je tudi rešitev vprašanja narodnih manjšin.

To vprašanje izgine, kadar izginejo politične meje v Evropi. Enotna politična organizacija, temelječa na bazi ekonomske enotnosti, kakršno ima Amerika, je edina rešitev Evrope. Tedaj bo Evropa — z zapadno Azijo in severno Afriko vred — lahko druga Amerika. Utopija? Nič večja kot je danes republika Združenih držav. Tu se mešajo narodnosti in rase vsega sveta, ni pa nobenega vprašanja narodnih manjšin. Glede jezika in kulturnega pridobivanja smo va enakopravni. Imamo sicer dišgote, ki črtijo sveže priseljenstvo, da so belokošni protestanti od Boga poslani, da vladajo Ameriko, ali tudi to bolezen ne Amerika prebota. Nacionalnega vprašanja tu ni. Glavni problemi so ekonomski in socialni. Ti problemi silijo tudi v Evropi na dan, a dušijo jih s nacionalno prenapetostjo. Zato ne bodo nacionalisti nikdar šli Evrope z novo organizacijo. Ta naloga pripada mednarodno mislečemu delavstvu.

(Z. in S.)

Vesti iz Jugoslavije

NOV KANDIDAT ZA SVETNIKA.

(Istovrno.)

Ljubljana, 22. maja 1929.

Kdor ima zasluge za cerkev, za širjenje vere in kdor je bil od boga poklican, da se "bojuje za zmago katoliške cerkve" in kdor je od boga izbran, tega proglašajo po temeljiti preiskavi za blaženega, pozneje pa ga proglašajo za svetnika. Toda kako zvedeti, ali je bil od boga poklican?

Za to treba dokazov. Cerkev v tem primeru predpisuje, da je treba uvesti strogo preiskavo, ali je pokojni pobožno in sveto živel in — kar je najbolj važno — ali je storil v življenju — kak čudež. Ako preiskava dokaže, da je res spodobno in sveto živel in če dokaže, da je storil v svojem življenju vsaj tri čudeže, potem prav za prav ni nobene ovire, da se ne bi proglašal pokojni za blaženega in po preteku gotove dobe let za svetnika. Tako se je uvedlo že postopanje in preiskava v zadevi našega škofa Slomška, ki ga hočejo proglašati blaženim. Ni dolgo tega, kar se je v Rimu že sestavila komisija, ki ima preštudirati vse spise pokojnega škofa Slomška, ali je v teh spisih pisal samo čisto versko pesnico, in ali je pobožno živel vse svoje življenje. Kar se tiče čudežev, so poročali, da imajo dva čudeža že dokazana, potreba je "odkriti" še tretji čudež, da se Slomšek lahko proglašajo za blaženega. Sedaj je torej delo komisije na tem, da najde še tretji čudež.

Tega "zanimljivega procesa" se spominjamo, ko čitamo v klerikalnem listu "Slovenski list" sledečo notico, ki jo objavljamo kot dokaz, nad čim vsem se slovenski klerikalni novinarji ve-sele:

"Beatifikacija Klavdija Kolombjera. — V Rimu se vrše velike priprave za beatifikacijo (posvečenje, proglašenje blaženim) jezuitskega patra Klavdija Kolombjera (de la Colombiere), ki bo 16. junija pristel blaženim. "Sv. Oče je z lansko okrožnico "Preusmiljeni naš odedšenik" in z letošnjo vpeljavo slovesnega oficija v čast presv. Srcu močno naglasil za naš čas tako primerne in potrebno pobožnost v čast presv. Srcu, a proglasitvijo Klavdija Kolombjera pa bo zadobila pobožnost še večji sijaj in pomen. 23. aprila je Kongregacija za sv. obrede razpravljala vprilo sv. očeta o treh čudežih častitljivega sluga božjega. 8. maja je dal sv. oče v konzistorialni palači prebrati odlok, ki priznava in potrjuje tri čudeže in je s tem odprl pot beatifikaciji. General družbe Jezusove p. Vlado dimir Ledochovski se je nato svečano zahvalil sv. očetu za toliko naklonjenost. Po tem govoru je svet oče še sam kratko spregovoril in se s toplimi besedami spomnil duhovnega voditelja svete Marije Alakok in velikega apostola pobožnosti do presv. Srca. Dva po Kolombjerovi priprošnji čudežno ozdravljena prideta sama v Rim na veliko svečanost."

Tako se glasi ta notica o beatifikaciji patra Klavdija Kolombjera, ki je bil duhovni voditelj neke Marije Alakok. Čudeže so že dokazali, troje čudežev; dva, ki sta bila po tem patru ozdravljena, bosta sama prišla v Rim na proglašenje patra med blažene.

S takimi noticami pita klerikalno politično časopisje svoje bralce. Poroča jim o tej važni proglašitvi blaženim, da jih odvrne od drugih misli. Svoj čas je bila taka-le proglašenje pač dogodek, dandanes so važnejša vsa druga vprašanja. Narodni ne hrepene več, da bi bili v nebesih proglašeni za blažene, oni bi radi, da bi na zemlji živeli vsaj malo bolj blaženo življenje. Blaženost v nebesih radi prepuščamo vsakomur, mi si hočemo na tej zemlji priboriti košček zase.

Slovenski basist Križaj, ki je od leta 1913 deloval in pel v zagrebški operi, je bil za prihodnjo sezono v Zagrebu odslovljen radi neklih neopozornostov. Za prihodnjo sezono pride v Ljubljano. Z njim pride tudi njegova žena, ki je istotako operna pevka. Bogve, ali bo ljubljanska o-

perka kaj pridobila z njim. Vsekakor je Križaj svojo mladostno moč pustil zunaj Ljubljane.

Spominska plošča Valvazorju.

Ljubljana, 28. maja 1929.

Prvemu zgodovinarju naše dežele, Janezu Vajkardu Valvazorju so danes dopoldan odkrili na rojstni hiši v Ljubljani (Stari trg št. 4, hiša trgovca Petkovića) spominsko ploščo z napisom:

"Tu je bil rojen Janez Vajkard Valvazor 28. V. 1641."

Tako bo dobil naš prvi zgodovinar, ki je pisal v nemškem jeziku "Ehre des Herzogtums Krains" na 3320 straneh in s 523 ilustracijami majhno spominsko ploščo na hiši, v kateri se je rodil. Ob času delovanja Valvazorja je bilo kulturno-prosvetno delo v naših krajih pu-sto in prazno. Ni ga sploh bilo. A nemško orientirani graščaki Valvazor, lastnik gradov Wagensberg pri Litiji, gradu Mediji pri Zagorju, Lichtensteina na Dolenjskem itd., ki je mnogo prepotoval in je bil velik ljubiteljski knjig, je spoznal, da je Kranjska vredna opisa in vredna sestavitvi ji prvo zgodovino ter je tvegval vse, da je dovršil svoje veliko zasnovano delo. Prepotoval je sam vse kotičke naše Kranjske, zbiral narodne pregovore, vraže in zgodovinske legende, risal posamezne kraje, ustanovil na svojem gradu Wagensburgu celo klišarno, kjer so njegovi sodelavci vrezavali ilustracije v bakrene plošče, zašel v doljove, prodajal svoje gradove enega za drugim, trpel vse stroške natasa velike knjige v 4 zvezkih v Nemčiji, obubožal in se preselil v Krakó, kjer je umrl v revščini. Knjiga njegova pa je ostala in je eden najmočnejših temeljev, na katerih stoji naša sedanja kulturna zgradba.

V hišo na Starem trgu št. 4 se je leta 1640 vselil graščak iz Zasavja, Jernej Valvazor, ker je bil izvoljen za člana deželnege odbora v Ljubljani. Tu mu je naslednjega leta njegova žena Ana Marija roj. Ravber rodila sina Janeza Vajkarda (1641—1693). Naslednje leto pa so se Valvazorjevi že izselili iz te hiše. Pred kakimi 20. leti je muzejško društvo začelo z nabiranjem prispevkov za ploščo, ki so jo odkrili danes.

Bernard Shaw odšel — menda slabe volje.

Split, 27. maja 1929.

Sinoči je Bernard Shaw, angleški književnik, odpotoval iz Splita z italijansko ladjo "Francisco Morosini" v Benetke skupno s svojo ženo. Zdi se, da ni odšel baš dobre volje z naše rivjere, to radi tega, ker so novinarji potvrdili njegove izjave, ki jih je dal zlasti o političnih v Angliji in o političnem položaju v naši državi. Znanje je, kako velike veljave imajo izjave pisatelja Shawa, ki je duhoviti satirik in pram raznim političnim pojavom in se kot socialist s svojo duhovitostjo smeje marksizmu v obraz. Lani je prisostvoval zasedanju sveta Lige narodov, baje je zatagadel, da napisal (ali je napisal) komedijo o Ligi narodov in o njenem delu za razorožitev. Shaw je socialist, član Labor partije v Angliji in je še pred kratkim izdal veliko knjigo "Vodja inteligentne žene k socializmu in kapitalizmu." Kdor pozna Shawa-pisatelja, ta gotovo ni mogel verjeti časopisom, ki so prinašali navidezne Shawayeve izjave glede na naš politični položaj. On je slutil, da bodo prevračali njegove besede v nezmišl ter ni maral sprejeti dolgo nobenega jugoslovankega novinarja, ki so se vse dni njegovega bivanja v Dalmaciji gnetli zvesto v njegovi bližini v želji, da jim vrže kakšno besedo. Nazadnje le ni mogel drugače, da je Shaw sprejel nekaj novinarjev in se z njimi razgovarjal. Vprašali so ga seveda tudi, kaj misli o položaju v Jugoslaviji in Shaw je baje odgovoril — tako so pisali novinarji:—Tudi diktatura utegne biti koristna in dobra. Tako nekako so pisali novinarji v celih kolonah svojega poročila o razgovoru s Shawom. Kdor količkaj pozna Shawa, ne bo mogel verjeti, da so to njegove besede. Shaw je celo naročil novinarjem, da bo-leso iz pisali resnico, a novinarji so prikrojili izjave po svoje, "po

uvidevnosti položaja" brčkono. In gato ni čuda, da je odšel Shaw s izjavo, da je ogorčen, ker so mu položili na jezik besede, ki jih ni govoril! Zlasti kar je govoril o angleških politikih in o položaju v naši državi!

Kraji nam pa so mu v Dalmaciji ugajali. In ugajali so mu dragoceni starinski zakladi, ki jih premorejo dalmatinska mesta. V Kotoru je ogledoval starine v katedrali sv. Trifuna, v Splitu pa ga je vodil arheolog don ulič, zgodovinar splitakih starin, pisec mnogih razprav in knjig o zgodovini Dalmacije, kojij se je da razbrati iz izkopnin v Splitu. Nad ohranjenim Dioklecianovo palačo v Splitu je bil Shaw kar navdušen. Zanimal se je tudi za preprij, ki ga ima Split glede postavitve spomenika Grguru Ninakemu, ki je delo Mestrovitca. Ta spomenik je še iz Zagreba prepeljan v Split, kjer ga hočejo postaviti na Dioklecianovem Peristilu. Proti temu se je gotovo del prebivalstva upira, nasprotuje tudi don Bulič. Bulič je zainteresiral za to vprašanje tudi Shawa, ki je dejal, da pozna Mestrovitčovo umetnost in da jo visoko ceni. Proti temu se je gotovo del prebivalstva upira, nasprotuje tudi don Bulič. Bulič je zainteresiral za to vprašanje tudi Shawa, ki je dejal, da pozna Mestrovitčovo umetnost in da jo visoko ceni. Proti temu se je gotovo del prebivalstva upira, nasprotuje tudi don Bulič. Bulič je zainteresiral za to vprašanje tudi Shawa, ki je dejal, da pozna Mestrovitčovo umetnost in da jo visoko ceni. Proti temu se je gotovo del prebivalstva upira, nasprotuje tudi don Bulič. Bulič je zainteresiral za to vprašanje tudi Shawa, ki je dejal, da pozna Mestrovitčovo umetnost in da jo visoko ceni.

Konferenca male entente.

Beograd, 22. maja 1929.

Vsi trije zunanji ministri držav male entente, rumunski, češko-slovaški in jugoslovanški, so se sestali v Beogradu na konferenco, da razpravljajo o vprašanih mednarodne politike. Najprej so obravnavali splošno politično situacijo, naker so razpravljali o vprašanju manjšin. Določili so v tem oziru skupno razporedano. Z našim ansamblom je potovala tudi pevka Vesel. Pola kot gost. V Dalmaciji so vabili opero na zopetno gostovanje v jeseni os, so predlagali, da bi se uvedlo redno gostovanje vsako sezono pomladi in jeseni.

Opera začne s svojimi predstavami jutri 29. maja s premijero Verdijeve opere "Traviata", naker bo junija dala premijero češke "Svanda Dušak".

Oton Župančič je bil dosedaj vrščak dolžnosti gledališkega upravnika v Ljubljani. Odkar je bil odstavljen intendant arh. Kregar, je vrščil njegovo delo pesnik Župančič. Zjod je ministrstvo prosvete imenovalo Oton Župančiča za upravnika Narodnega gledališča v Ljubljani. Tako je zasedel mesto upravnika člena enega najvažnejših kulturnih zavodov v Sloveniji, narodnega gledališča, pesnik Oton Župančič. Naj bi ga vodil z uspehom.

V Dalmaciji je kopalna sezona v polnem razmahu. Obala je polna inozemskih gostov, kakor tudi domačih ljudi, stalnih obiskovalcev naše obale. Tako je dopelo v Dalmacijo zlasti mnogo Nemcev in Čehov. Crikvenica ima že nad 800 gostov, na Rabu jih je nad 700, po ostalih glavnih krajih pa jih je tudi po več sto. Tako je naša obala vsako leto bolj obiskovana. Tamošnjim prebivalcem je to gotovo v veliko korist, saj je življenje tam bedno in je glavni vir dohodkov baš v turizem prometu.

Društvo Zoo v Ljubljani namerava v Tivoliju v bližini baje Jerja zgraditi in urediti svoj zoološki (živalski) vrt ter je v ta namen društvo že razpisalo nagrade za najboljšie osnutke te ureditve. "Zoo" torej povsem resno misli, zasesti del našega Tivolija. Dokler bo ostal majhen, bo še šlo. Kaspeje pa — če bi se razvil v obsežnost — bi bila škoda Tivolija za to.

Velik komunistični proces. — Pred državnim sodiščem za zaščito države se je pričel dne 22. maja dopoldne velik proces proti 12 komunistom, obtoženim po zakonu za zaščito države radi komunistične propagande.

Justifikacija v Somboru.

V Somboru je dospel sarajevski krvnik Hart, ki bo 23. maja zjutraj bbeši razbojnika Žarka Frankova, ki ga je sodišče radi ubojev in ropov obsodilo na smrt in ga krajaj ni pomstil.

Od leta 1921 je v Jugoslaviji nad 6000 kozakov, ki so zaposleni največ pri popravilih cest v vodini in Srbiji. Ker niso bili zadovoljni s tem zaslužkom, so si sešli od naše države naj jim nudi kaj boljše, kar jim bo dajalo večji zaslužek. Zaprtili so državo, naj jim prepusti kak velik kompleks zemlje v obdelovanje. Ker država tega ni mogla storiti, jim je inž. Korovlevič izposloval od republike Peru v Južni Ameriki večji kompleks zemlje brezplačno v uporabo.

Včeraj se je podala prva skupina kozakov in Beograda na pot v Peru. Ta skupina šteje okrog 100 mož. V Genovi se jim bo pridružio še 200 kozakov iz Francije. Skupino vodi caristični general Pavličenko.

Pravijo, da se ti kozaki v naši dravi niso lenili. Cim pa so se razširila poročila, da gredo v Peru, so se začela oglašati dekleta, ki bi rada šla z njimi v Peru. Nekaj se jih je baje kar na hitro roko res oženilo, ker dobe oženjeni kozaki v Peru po 3, neoženjeni pa po 1 ha zemlje. Potujejo brezplačno. Tudi v Peru jim ne bo treba plačevati nikakih davkov niti jim ne bo treba plačati zemljišča, marveč bodo morali oddajati vsako leto desetino vsakega svojega prideika. Kozaki bodo v Peru ostali še nadalje ruski državljani. Po izjavi vodje generala Pavličenka bo odšlo v Peru polagoma vseh 6000 kubanških kozakov iz naše države. Danes je ta prva skupina izseljenecv kozakov dospela v Zagreb in bodo drevi odpotovali na Sušak, kjer se vkrajo na ladje.

Srečna jim pot!

Ljubljanska opera, ki je bila na gostovanju v Dalmaciji, se je danes popoldan (28. maja) vrnila s svoje turneje v Splitu in Dubrovniku. V Splitu je dala 7, v Dubrovniku pa 8 predstav z izrednim umetniškim uspehom. Vsi časopisi v Dalmaciji hvalijo izvajanje naše opere. Vse predstave so bile izvratno zasedene, gledalciše je bilo n. pr. v Splitu v petih urah za vseh 6 predstav razprodano. Z našim ansamblom je potovala tudi pevka Vesel. Pola kot gost. V Dalmaciji so vabili opero na zopetno gostovanje v jeseni os, so predlagali, da bi se uvedlo redno gostovanje vsako sezono pomladi in jeseni.

Opero začne s svojimi predstavami jutri 29. maja s premijero Verdijeve opere "Traviata", naker bo junija dala premijero češke "Svanda Dušak".

Oton Župančič je bil dosedaj vrščak dolžnosti gledališkega upravnika v Ljubljani. Odkar je bil odstavljen intendant arh. Kregar, je vrščil njegovo delo pesnik Župančič. Zjod je ministrstvo prosvete imenovalo Oton Župančiča za upravnika Narodnega gledališča v Ljubljani. Tako je zasedel mesto upravnika člena enega najvažnejših kulturnih zavodov v Sloveniji, narodnega gledališča, pesnik Oton Župančič. Naj bi ga vodil z uspehom.

V Dalmaciji je kopalna sezona v polnem razmahu. Obala je polna inozemskih gostov, kakor tudi domačih ljudi, stalnih obiskovalcev naše obale. Tako je dopelo v Dalmacijo zlasti mnogo Nemcev in Čehov. Crikvenica ima že nad 800 gostov, na Rabu jih je nad 700, po ostalih glavnih krajih pa jih je tudi po več sto. Tako je naša obala vsako leto bolj obiskovana. Tamošnjim prebivalcem je to gotovo v veliko korist, saj je življenje tam bedno in je glavni vir dohodkov baš v turizem prometu.

Društvo Zoo v Ljubljani namerava v Tivoliju v bližini baje Jerja zgraditi in urediti svoj zoološki (živalski) vrt ter je v ta namen društvo že razpisalo nagrade za najboljšie osnutke te ureditve. "Zoo" torej povsem resno misli, zasesti del našega Tivolija. Dokler bo ostal majhen, bo še šlo. Kaspeje pa — če bi se razvil v obsežnost — bi bila škoda Tivolija za to.

Velik komunistični proces. — Pred državnim sodiščem za zaščito države se je pričel dne 22. maja dopoldne velik proces proti 12 komunistom, obtoženim po zakonu za zaščito države radi komunistične propagande.

Justifikacija v Somboru.

V Somboru je dospel sarajevski krvnik Hart, ki bo 23. maja zjutraj bbeši razbojnika Žarka Frankova, ki ga je sodišče radi ubojev in ropov obsodilo na smrt in ga krajaj ni pomstil.

Sir Jagadish Chunder Bose: Življenje rastline

V teku svojih raziskavanj sem nezaznavno zašel na mejno področje pojavov v neživi in živi prirodi in sem osupel videl, da marsikje vobče ni mej in da se nasprotno dade mnogokje ugotoviti dotikaliča med kraljestvom živega in neživega. Izakazalo se je, da tudi neorganika snov nikakor ni smerom neaktivna; tudi tod ostavljajo raznovrstni vnanji vplivi značilne sledove. Zdi se, da večje kovine, rastline in živali njim skupen način reagiranja, ki jih stavlja pod vseobče veljavni veliki zakon. Na njih vseh zaznavajo pojave utrujenosti in pobitosti, odhidi in odživenje in naposled trajno nezmožnost reagiranja, ki jo prinese s seboj smrt.

Mnogo sem se ukvarjal s pojavi rastlinskega življenja ter jih primerjal z odgovarjajočimi funkcijami živalakega življenja. Toda ker so rastline pasivne in jim po večini ni dana moč gibanja, je bilo treba izumiti poseben, izredno občutljiv aparat, ki naj bi reakcije na dražljaje povečal in meril gibanje rastline do tisočinke sekunde. Tako je bilo moči izmeriti ultramikroskopske gibe in izpremembe ter so pogosto našli dolžine, ki so manjše od svetlobnih valov.

In odkril so tajnost rastlinskega življenja: razodele so jih krivulje, ki so jih rastline same začrtale. Ob tej priliki se je tudi podrla zmotna, da se rastlinstvo deli v občutno in neobčutno. Ono razodetje, ki sem ga doživel pri "molčci palmi" Faridporski, ki se je sleherni večer nagnila k tlom, kakor da bi se sklanjala k molitvi, je zgolj eden izmed najodličnejših dokazov za to, da rastline niso neobčutljive. Moja raziskavanja svedočijo, da so n. pr. tudi drevesa občutljiva za izpremembe v okolici: vidno se odzivajo vsakršnim dražljajem prav do neznanjih svetlobnih izprememb, ki jih povzročajo oblaki, ko za trenutek zagrejejo sonce.

Rast rastline in izpremembe pri različnem ravnanju zabeležil neposredno moj "eresograf". Od teh metod raziskavanja se lahko nadeja praktične koristi tudi poljedelstvo, saj nam one dajo priliko, da posamič analiziramo in opazujemo pojave, od katerih je odvisna rast.

Celo vrsta uspešnih poskusov je dognala nesporno enotnost življenjskega reagiranja tako pri rastlinah kakor pri živalih. Pri obeh se javlja tista periodično se ponavljajoča neobčutnost, ki jo imenujemo spanje, in enako kakor pri živali opazujemo tudi pri rastlini smrtne krče. Ta enotnost v organiznem življenju se prav tako razodeva v spontanem pulziraju — pri živali v stripu srca — ter v enakovrstnem reagiranju na dražila, mamila in strupe.

Prah na zemlji in prst sama, rastlina in žival — vse je občutno. Tako bi mogli videti, če imamo nekoliko kozmičnega zrnca, v milijonih svetov, ki krožijo v vsemirju, nekaj organizem sorodnega; oni imajo vsi svojo zgodovino in vsem je začrtana pot v bodočnost. Ne bilo bi nemogoče verovati, da bi oni ne bili zgolj brezčutne gnote, otrple v smrti, ampak živi organizmi, "njih dih je morda svečeta železnova para, njih kri tekoča kovina in njih noge veletoč meteoritov."

Ko sem doumel nemo svedočje krivulj, ki so jih začrtale rastline same z mojimi aparati, in zaznal v njih odraz vse prevečje enotnosti, ki objema vse stvarstvo — nihajoče valovanje svetlobe, bratoče življenje na zemlji in leščočee se sonca, ki svetlijo v vsemirju —, tedaj sem prvič zaslužil pomen poslanstva, ki so ga pred tremi tisočlet let oznanili moji predniki na bregovih Ganga:

"Njih, ki v pestri mnogoličnosti vesolja spoznavajo enotnost, njih je večna resnica — samo njih, samo njih."

V veliki preteklosti Indije igra Bengalija podrejeno vlogo. Tam sicer ni mogočnih ruševin in svetilšč, ki bi svedočile o velikih kulturnih tradicijah, in še

danes ne je Miss Mayeva v svoji knjigi "Mother India" povedati skoro ničesar drugega kakor o zopernih daritvah živali v kaligatskem svetlišču kot odrazu tope v praznovanju tja v en dan števče ljudske trope. Toda okoli mesta Kalkute, ki so ga bili ustanovili Angličji, je bilo med tem že davno vbratelo in vzevalo kulturno življenje, ki je prevzelo duhovno vodstvo vse Indije in ki je malone docela v rokah Bengalov. Naj omenimo samo pesnika Tagora, njegovega genialnega nečaka Abindranatha, najodličnejšega predstavnika navindijskega slikarstva, novelista Chatterija in naposled največjega indijskega znanstvenika Jagadisha Boseja.

Ni nam namen tolmáčiti našim čitateljem Bosejevo znanstveno delo; hoteli bi samo nekoliko očrtati osebnost, ki bolj od vseh drugih dviga ugled Indije v modernem svetu in ki predstavlja prečudno skladije zapadne znanosti v največji mehanični dovršenosti in velike indijske duhovne tradicije.

Jagadish Chunder Bose se je rodil leta 1858. pri Dacei v vzhodni Bengaliji. Njegov oče je bil ugleden vladni zastopnik, imponujoča osebnost s lastnimi mislimi o kulturnih nalogah, velikimi upravnimi in organizacijskimi sposobnostmi, a pridantim avtoritetu združeno s pedantnim smislom za pravilnost; bil je zelo doberčen človek, v zasebnih poslih pa je kazal tisto lahkomišelnost v špekuliranju in darežljivosti, ki je lastna toliko Indijcem kot odraz nemoči preproatega srca nasproti svetu. Tudi sin ni nikoli imel smisla za materialno izkoriščanje svojih odkritij, čeprav so se mu priložnosti zanj kar vsiljevale. Oče Bose ni poznal Jagadisha v angleško vaško šolo, kakor so to delali boljšji ljudje, ampak ga je dal v razred, kjer so se učili samo domačini — za varuha pa mu dodeli bivšega roparskega poglavarja, ki je bil presedel kazen v ječi in ni bil doblj zaposlitve. Tako so se pomela romantične povesti ukročenega bandita s šivjo tradicijo velikih bajselovnih pesnitov. Indijska mladina do-rača še danes v miljeju religioznosti, ki neti in razgibava nprav. "Spominjam se globokoga vtisa, ki so ga napravile name verske vaje, ki so jih opravljali rokodelci na čast bogu Višvakarmi, stvarniku in umetniku."

Jagadish je maturiral v "College St. Xavier" v Kalkuti, naker je hotel po očetovem vgljudu v službo "Indian Civil Service"; tej misli pa je bil očes protiven, a je obratno pristal na to, da se sin posveti znanstveni karjeri. Da se izpopolni v fizikalnih in fizioloških študijah — medicino, ki jo je bil prvotno študiral, je opustil iz zdravstvenih razlogov —, je Bose potoval na Anglesko, kjer je napravil dva važna ispita. S povratkom domov se začelja njegov brezkončni boj za uveljavljenje svojih odkritij, predvsem proti predsednikom, ki je nanje sadel pri svojih rojakih iz upravnih in znanstvenih krogov; zato je njegov navzdni podvig do znanstvene veličine mednarodnega slovesa tem bolj bleščel. Indijska prosvetna uprava ga dolgo ni hotela nastavitv za profesorja na univerzi v Kalkuti; uklonila se je šele, ko sta zanj posredovala uvidiven podkralj in bengalski guverner, a še tedaj zelo nerada. Toda plača indijskega profesorja je bila samo dve tretjini one plače, ki so jo dajali Evropecem; vrhu tega so Boseju njegove delež zmanjšali še za pol, češ, da je samo izredni profesor. Ker ni njegov protest nič zalegel, si je mladi profesor pomagal na čisto indijski način. Navzlic zelo prekarim denarnim razmeram, v katerih je stalno živel, ni vzel od plače, ki so mu jo nazakovali, nikdar niti rupije. Z moralnim pritiskom svojih znanstvenih uspehov in s svojo bleščo sposobnostjo za akademskega učitelja je naposled po triletanm boju vendarle dosegel, da so mu izplačali polno plačo tudi za nazaj; s svojim odporom pa je dosegel tudi to, da so bili posled domači profesorji izenačeni z angleškimi znanstveniki.

Prva doba Bosejevega znanstvenega delovanja je bila posvečena elektriki; uspešno je zgraditi sprejemac za brezžični prenos električnih valov, ki ga je leta 1895. pokazal guvernerju v Kalkuti. Pozneje pa se je obrnil na mejna področja fiziologije in fizike; jel je proučevati življenje rastlin, o čemer je napisal mnogo učenih razprav ter imel na svojih mnogostevilnih potovanjih in gostovanjih v Evropi in Ameriki več predavanj. Aparati, ki jih je izumil, so po uporabnosti in preciznosti prekašali vse, kar so dotlej poznali. Med drugim je napravil tudi avksanometer, a katerim je moči prikazati rast rastlin, povečano do sto milijonkrat.

Kot vnašji znak priznanja mu je londonako vseučilišče že pred leti priznalo naslov častnega doktorja, vlada pa mu je podelila plemstvo s pravom, da nosi pridevek Sir.

Letalska nesreča.

Chicago. — Harry Gartley, star 28 let in novinec v letalstvu, se je v petek teško poškodval, ko je padel s višine tisoč čevljev na zemljo na severni strani Waukešana. Odpeljan je bil v bolnico, in v nedeljo je radi poškodb umrl.

Lastnik letala Joseph Andruless je svariil fanta, naj ne pokuša letalskih vaj v zraku, ker se nima dovolj izkušnje v letalstvu, toda Gartley se ni zmenil za opomin in je odšel na letališče; kmalu potem se je zgodila nesreča.

Zenska se ubila.

Chicago. — Palestine Kirk, stara 72 let, se je v petek ubila, ko je padla na cesto a tretjega nadstropja stanovanja na 1155 W. 83. st., ko je čistila okna in je pri tem zgubila ravnotežje.

Novo sredstvo za ohranitev lesa. — Western Union Telegraph Co. je te dni nasnanila iznajdbo novega sredstva za ohranitev lesa, ki bo v doglednem času prihranilo ameriški industriji milijone dolarjev letno. Leonu P. Curtinu, vodilnemu kemiku družbe, se je po večletnem raziskavanju in proučavanju posrečila sestava ohranila za les, ki bo prišla v širši promet, kakor hitro bodo izpopolnjene komercialne priprave za produkcijo.

Ekonomska važnost tega ohranila se lahko ceni na podlagi dejstva, da 15% vsakega lesa, ki se ga porabi letno v tej deželi, gre za nadomestitev lesa, ki segnje v rabi. To ohranilo, katerega je Curtin označil s črkami ZMA, poseduje lastnosti, da ga les lahko varkava vase in kadar je enkrat v lesu, je nerastopljivo. Ne more mo škoditi voda in ne spremeni karakteristike in barve lesa.

Družba je že začela uporabljati to ohranilo na lesenih telegrafskih drogovih in upa, da bo na ta način prihranila na milijone dolarjev letno na izdatkih za les. Cena novemu ohranilu lesa ne bo visoka, kadar se bo pričelo v produkcijo v širokem obsegu, in bo veliko pripomoglo, da se ne bodo gospodvi v Združenih državah uničevali v takem obsegu kot sedaj, ker se ne bo več potrebovalo lesa v toliki množini.

NAZNANILO.

Društvenim tajnikom in tajnicam se tem potom namenuje, da morajo naznaniti vse spremembe naslovov članov in članic, naslove novih članov, ter imena in naslove odstojnih, črtnih in izpuščenih članov naznaniti upravnitvi Prosvete, da se lahko točno vredi imenik za pobiranje leta Prosveta, imena in naslove, katere pošljejo glavniemu tajniku entente tam v arhivu in jih upravništvo ne dobi. Torej je zelo važno, da vselej pošljete na našo enteto pripravljene lističe vse spremembe upravnitvi Prosvete. Pri vsaki spremembi naslova naj se vselej omeni stari in novi naslov. Upravitelje entente ne apelira, da društveni tajniki in tajnice to upoštevajo. — Članice Godina, upravljaj.

Claude Marsey: SMENLJAJ

— Gotovo vas zanima, zakaj mi vedno igra smehljaj na ustih, — je dejal Adrien Marchal. — Nedvomno mislite, da je to samo posledica mojega mirnega, brezskrbnega značaja. Seveda ne tajim, da sem vedno vesel in dobre volje. Toda vesel sem bolj iz principa, nego po naravi. Tak sem vedno in povsod.

— In vendar, — se je oglašil nekdo, — se mi zdi, da ste kot konzul preživljali trenutke razburjenja in nevarnosti, v kateri vaša veselost ne bi bila umestna, marveč je mogla biti tudi dokaz vaše slabosti.

— Nasprotno, bila je izraz moje sile. Verjemite mi, da človek ne doseže v življenju uspehov z obupanin in objokanim obrazom. Vesela misel, to je sreča, to je zmaga. Glejte, navedem vam primer iz lastnega življenja. Datira iz časov, ko sem bil konzul v Afriki.

Bil sem dodeljen v službo v Maroku baš ob času, ko je začela francoska vojska zatirati upor nezadovoljnih domačinov. Dan za dnem so se razlegali strel in eksplozije v krajih, kjer so naša taborila. Kljub temu sem sklenil vzeti seboj tudi svojo ženo, ki me je spremljala že od najine poroke povsod. Helena, na zunaj frivolna Parizanka, je bila v resnici zelo

pogumna. Sklenil sem torej vzeti jo v Afriko in z njo tudi desetletnega sinčka Jakoba.

Pristali smo v Mogadoru. Prvo leto je minilo razmeroma mirno. Mesto je bil zasedel polk senegalskih strelcev, ki so neprestano napadali upornike v okolici. Zdelo se je, da so domačini v bližnji okolici miroljubni in da priznavajo našo avtoriteto.

Ta znak pokorščine me je vzpodbudil. Ker celo leto nisem videl drugega nego nekakšno morje in pristanišče, kjer se je gnalo nekaj ladje, in mesto z belimi strehami, na katere je pripekalo tropsko sonce, me je obšla naenkrat neprepagljiva želja zapustiti to razbeljeno zidovje, ogledati si druge kraje in pomeniti se z drugimi o gospodarskih, industrijskih in trgovskih zadevah. K temu me je silila ne samo uradna dolžnost, ker sem bil konzul, marveč tudi radovednost človeka, ki rad potuje po svetu.

Ker je bil upor v glavnem že zatrt, je poveljnik polka odredil, naj se sestavijo manjši oddelki, ki bi prodirali v notranjost dežele in raziskali nam dotlej še neznan kraje.

Obrazložil sem polkovniku svojo namero. Privolil je, da smem z ženo in sinčkom na konjih spremljati vojaško ekspedicijo. In tako se je zgodilo, da smo se nekega krásnega jutra napotili v neznan kraje.

Hodili smo in počivali brez najmanjše ovire. Bili smo že 60 kilometrov od Mogadora. Taborili smo v neki maroški vasi. Prebivalcev je bilo več, nego nas, toda bili so mirni, nebojevitvi.

Nesrečno naključje je hotelo, da je moj sin baš v tej vasi zbolel. Vojaški zdravnik ga je pregledal in izjavil:

— Deček ima silno vročico. Ne vem, kaj se razvije iz nje. Gotovo pa je, da ne more nadaljevati naporne poti. Ostati mora tu in nekdo mu mora streči.

Položaj je bil zame obupen. Od poveljnika nisem mogel zahtevati, da zadrži kdove kako dolgo svojo četo na ljubo nememu sinu v vasi, da bi bolezen morda ni bila tako nevarna, kakor je trdil zdravnik. Vendar sem pa zaupal poveljniku svojo bojazen. A on mi je dejal:

— Res je, ne morem se zadržati tu. Imam strogo povelje prodirati nemudoma dalje. Vi lahko mirno ostanete tu s soprogo, ki bo stregla bolnemu sinčku. Pustim vam tu zdravnika in za vsak slučaj dva vojaka. Sicer se pa nikar ne bojte, dežela je mirna, prebivalstvo ni sovražno razpoloženo napram Francozom, kakor ste se mogli sami prepričati. Naše ekspedicija bo v petih dneh končana. Prepričan sem, da bo vaš sinček dotlej zdrav ko riba. Potem se pa vrnemo skupaj v Mogador.

Drugi dan je vojaštvo zapustilo vasi in ostal sem sam s Heleno in zdravnikom. In vsi trije smo imeli samo eno misel: boriti se proti tajni bolezni, ki je priklenila Jakoba na posteljico.

Minila sta dva dneva, polna strahu in negotovosti. Bolnika je tresla mrzlica, silna zaspalnost ga je mučila. Ponoči se mu je bledilo. Ah, zagotavljam vas, da mi takrat ni bilo do smeha!

In vendar sem se moral smejati. Naslednjega dne proti večeru me je poklical eden vojakov, katerega je nam pustil poveljnik, v kot in mi začel pripovedovati, kaj je bil pravkar zvedel. Isprehajal se je po vasi in slučajno je slišal pogovor dveh Maročanov:

— Francoski vojaki so odšli, — je dejal prvi, — a ti, ki si ostal v vasi, so bolni. Nič jim ne more prihiteti na pomoč. V naših rokah so.

— Da, toda moramo se prepričati, če se lahko branijo, — je menil drugi.

— Kako? — Drevi jih posetimo. Poročilo zvestega vojaka me je navdalo s strahom. Že sem videl, kako se je vasi vasi uprla proti nam in kako oblegajo uporniki našo iz lovice zgrajeno kozo, ki jih ne more prav nič ovirati, da bi nas ne pomorili.

Povedal sem ženi in zdravniku brez ovinkov, v kakšnem položaju smo. Odgovorila sta v en glas:

— Saj imamo puške in revolverje. Se bomo branili.

Braniti se! Seveda, to je bila edina nada. Toda kljub temu je nas čakala neizogibna smrt, kajti boriti bi se morali proti znatni premoči. Ali bi ne bilo bolje upati na kak čudež?

Razmišljal sem o kakih bojnih svijačih, ki bi nas brez krvoprelitja rešila, ko spom nisem našel napovedali posej dveh poglavarjev nekoč upornega plemena. Vojak ju je privedel k meni in slušal je nam za tolmacha. Pogovor se je razpredel.

Po mnogih izrazih spoštovanja in brezejne udanosti je vprašal prvi Maročan:

— Kako je mogoče da so vas vaši bratje zapustili?

To vprašanje me ni spravilo v zadrego. Odgovoril sem z neverjetno hladnokrvnostjo in samozavestjo:

— Naši bratje nas niso zapustili. Vrnejo se takoj. Sicer pa, če bi jih potreboval, zadostuje pritiskati na tle gumb (pri tem sem položil prst na prožno fotografinske aparata), pa me zaslišijo in takoj prihitijo nazaj.

Zdelo se je, da Maročan verjame moji drzni laži. Vendar je pa še vprašal:

— Kaj niste bolni?

— Mi bolni?

Kakor da bi hotel dokazati, da imam železno zdravje, sem se potrkal ponosno na prsa.

— Torej... se čutite tu povsem varne? Okleval sem z odgovorom. Za hip sem pomislil, kako bi mu dokazal našo moč in samozavest. In tisti hip je zmogala moja železna volja; pokazati se vedno in povsod s smehljajem na ustih.

In tako sem se na ves glas zaamejal. Tako od srca se menda še nikoli nisem smejal.

Po tem se zagledal v kotu otroško trompetico, s katero se je Jakob tako rad igral. Pograbil sem jo, jo nastavil na usta in zatrobil poskočno polko. Žena me je začudeno gledala misleč, da se mi je zmešalo.

— Poj! — sem ji zaklical.

Takoj je razumela, kaj sem hotel doseči s tem. In dočim sem jaz na ves moč trobil, je začela ona peti, sprva z drhtecim, pozneje pa z močnim in prepričevalnim glasom. Kaj je pela? Tega vam ne morem povedati. Nekeke kuplete iz operet, arije iz koncertnih kavarn, vmea pa marseljezo. Naša dva vojaka sprva presenečena, pozneje pa navdušena, sta ploskala po taktu kakor divja.

Ko sem nehaj trobiti, mi je sapa že pohajala. Maročana sta široko odpirala usta in strmela. Bila sta prepričana, da nam ne prede tako slaba, kakor sta mislila. Da, bila sta še preveč prepričana, kajti naslednja dva večera sta znova prišla in s Heleno sta morala koncert ponoviti.

Končno, petega dne, so nam sporočili, da se je francoska četa vrnila. Bili smo rešeni. In ker sreča nikoli ne pride sama, je sinčkova vročica popustila in zdravnik mi je jamčil, da bo kmalu okreval.

No torej, gospoda, zdaj veste, zakaj se vedno smehljajam.

RAZNO

Vojna napoved podganam v Milano. Tujec, ki pride v Milano, naj se ne čudi, če sliši vsepovsod razpravljanje o podganah. Kajti podgane so problem, ki se je mestnemu svetu milanskemu zajedel pod kožo. Rešen bo šele tedaj, ko bodo vse podgane pobite in se bodo njih trupla razkrajala na smetišču.

Da, na smetišču, zakaj samo tja spadajo. S smetišču pa tudi prihajajo, tam se plode in kotijo, da bo človeka kmalu strah hoditi v jutranjih urah po milanskih ulicah. Zato je mestna uprava napovedala podganam boj na življenje in smrt in če bo Milano sreča mila, bo ta bitka izbojevana v prosep njegove higijene.

Podganaka nadloga je postala zadnje čase tako velika, da ji ni mogoče priti v okoliš navadnimi, skromnimi vsakdanjimi sredstvi. V mest. vrtu milanskem so podgane do smrti ogledale gazelo, v mestni klanjici pa so požrle kar celega voja. Ves Milan jih je poln; kjer ne morejo začet drugega, se lotevajo zamaškov na steklenicah in less za kurjavo.

A ne le to, da žive na račun trgovcev in zasebnikov, podgane so za milansko prebivalstvo tudi resen zdravstveni problem. Saj pomagajo prenašati najrazličnejše kužne bolezni. Na teh pa milansko prebivalstvo ni posebno zainteresirano, ker le računa na tujski promet, ki mu neenagani po volji. Podgane, ki so se v časi tridesetletne vojne prodajale in kupovale za drag denar, so danes postale pravcata nadloga, treba jih je torej napasti in iztrebiti, če to ne gre, pa vsaj razredčiti.

Bitka s podganami bo trajala štiri dni. Nastavljali jim bodo ostrupljene mišnice in vabe. Strup za uničevanje ograbnega glodala bo iskazala mestna občina, ki bo tudi vodila kampanjo — s kakšnim uspehom, bo povedala bodočnost.

Stanovanje v avtomobilu. Švicarski slikar M. Amiguet potuje v Indokino z avtomobilom, ki se da po potrebi preurediti v ateleje, v obednico in spalnico. Avtomobil je precej obseben. V njegovi "divorani" človek lahko

stoji pokoncu. Poslednji del se lahko izpremeni v kuhinjo ali kopalnico. Originalen je njegov avto, potovalno stanovanje, pa vse lepo okusno prirejeno tako, da vsakemu ugaja. Amiguet se je mudil te dni s svojim avtomobilom v Rimu, od koder je odpotoval na Kitajsko.

Kraljica esperanta. Skoro ga ni naroda in narodov v Evropi, ki ne bi imel svoje kraljice lepote. Nič čudnega, če se je v takih razmerah polotila lepota manija tudi esperantistov, kar je tembolj razumljivo, če pomislimo, da sta i esperanto i lepota mednarodna. Na letošnjem kongresu esperantistov v Budimpešti bodo zborovali izvolili svoje kraljico. Na zborovanju bo zastopanih 35 narodov — izbira bo torej dovolj lahka, ali pa težka, kakor se vzame.

NOVO ŽIVLJENJE. Osvetlite se s slabih početih s Severovo Esorko... SEVERA'S ESORKA

IZVRSTNA PRILIKA Člani in članice S. N. P. J.

Sedaj lahko dobite list Prosveta vsak dan za eno leto in knjigo AMERISKI SLOVENC, vredno \$5.00—ako nam pošljete brez odbitka svoto \$6.30. Ali pa tri knjige: SLOV-ANGLEŠKA SLOVNICA, vredna \$2.00, ZAKON BIOGENEZIJE, vredna \$1.50, in PATER MALAVENTURA V KABARETU, vredna \$1.50, skupaj vrednosti \$5.00 in dnevnik Prosveta za eno leto za svoto \$5.30.

Te velja za člana S.N.P.J. za ves stare in nove naročnike. Ne člani plačajo \$7.50. Lahko dobite pol leta dnevnik Prosveta in skupne vrednosti za \$2.50 knjig, n. pr. JIMMY HIGGINS, ZAKON BIOGENEZIJE, ali pa ZAJEDALCE in HERBENICO in INFORMATOR ako nam pošljete svoto \$3.90. Nečlani pošljejo \$4.50. Ali pa za \$2.50 pol leta list Prosveta in knjigo JIMMY HIGGINS. Nečlani \$3.50.

Te vse velja za stare in nove naročnike. Vsek mora poslati celo svoto brez odbitka. Denar in naročila pošljite na upravništvo na naslov: PROSVETA, 2657 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

Pošiljam \$..... Ime..... Naslov..... Država..... Čl. društva.....

Ta znižana cena knjig Književno Matico SNPJ. VELJA DO 1. JULIJA 1929

- Sedaj je prilika, bratje in sestre, da si vsakdo lahko naroči eno ali več knjig po zelo nizki ceni. Knjige so dobre, poučne in morali bi jih imeti v vsaki hiši. AMERISKI SLOVENC—ta knjiga obsega 632 strani in mnogo krasnih zgodovinskih slik, je prijazna za čitanje in vam daje veliko pouka o zgodovini Amerike, ameriških Slovencev in naše S. N. P. Jednote. Knjiga vredna \$5.00—sedaj \$1.50 SLOVENSKO-ANGLEŠKA SLOVNICA—izvrstna poučna knjiga za učenje angleščine in raznimi drugimi jezikimi, vredna \$2.00—sedaj \$1.00 ZAKON BIOGENEZIJE—ta knjiga pojasnjuje splošni razvoj in naravno zakona, vsebuje veliko poučnega za vsakega človeka, vredna \$1.50—sedaj \$1.00 PATER MALAVENTURA V KABARETU—povest iz življenja ameriških frančiškancev in doživljaji rojaka, vsebuje precej slik, vredna \$1.50—sedaj \$1.00 ZAJEDALCI—povest in slika skrivnega življenja slovenskih delavcev v Ameriki, vredna \$1.75—sedaj \$1.00 JIMMY HIGGINS—sanjativa in krasna povest, spisal dobroznani pisatelj Upton Sinclair, poslovenil I. Molak, vredna \$1.00—sedaj \$0.50

Odtrgajte ta listek, priložite potrebno svoto v pisno in pošljite na Prosveta. PROSVETA, 2657 S. Lawndale Ave., Chicago, Ill. Priloženo vam pošiljam svoto \$..... kot naročilo za sledeče knjige: Ime..... Naslov..... Mesto..... Država..... Priloženo vam pošiljam tudi naročnino za list Prosveta svoto \$..... Člani S. N. P. J. plačajo za celo leto \$4.80, za pol leta \$2.40 in ne člani pa \$6.00 odtroma \$3.00 za naročnino. (To velja izvenem Chicago, Cicero in inozemske države.)

F. M. Dostojevski: ZLOČIN IN KAZEN Roman v šestih delih s epilogom. Poslovenil Vladimir Levčik.

In hipoma je vstal pred njegovo dušo z jasno natančnostjo tisti nedavni trenutek, ko je stal s sekuro v roki za vrati in je zapah rožljaj in sta onadva razbijała po vratih, njega pa je nenadoma obšla želja, da bi kriknil nad njima, prepričal se z njim, pokazal jezik, podražil ju in se smejal in grohotal, grohotal, grohotal!

"Ali se vam meša, ali...," je izpregovoril Zametov in umolknil, kakor da ga je presenetila misel, ki mu je nenadoma šinila po možganih.

"Ali? Kaj 'ali'? No, kaj? No, le povejte!"

"Nič!" je jezno odgovoril Zametov. "Sama neumnost!"

Oba sta molčala. Po nenadnem, krčevitem napadu smeha je postal Razkolnikov naenkrat zamišljen in otožen. Naslonil se je s komolecem na mizo in si podprl glavo z roko. Zdelo se je, da je popolnoma pozabil na Zametova. Molk je trajal precej dolgo.

"Ali ne boste pili čaja? Shladil se bo," je rekel Zametov.

"Ah? Kaj? Čaj? ... Saj res..." Razkolnikov je izpil požirek iz čašice, dal košček kruha v usta in pogledal Zametova; zdrazil se je, kakor bi se nenadoma spomnil vsega; in takoj se mu je pokrnil obraz spet s prejšnjim porogljivim izrazom. Vnovič je začel srebati čaj.

"Hudodelstva so se zadnji čas tako pomnožila," je rekel Zametov. "Se nedavno sem čital v 'Moskovskih Novicah', da so prišli v Moskvi celo družbo ponarejevalcev denarja. Cela družba jih je bila. Ponarejali so bankovce!"

"O, to je že stara stvar! Pred mesecem dni sem čital to," je mirno odgovoril Razkolnikov. "To so torej po vašem mnenju zločinci?"

"Kako bi ne bili zločinci?"

"To? To so otroci pa ne zločinci! Cele pol stotine ljudi se nabere v takšen namen! Ali je to mogoče? Tu so tudi trije že preveč, in še je treba, da more vsakdo izmed njih zaupati ostalima dvema bolj nego sebi samemu. Tako pa gre že vse rakom živžgat, če le eden v pijačnosti črhe besedico. Bedaki! Zakaj pa namenjamo nezanesljive ljudi, da bi izmenjavali bankovce v kontorih? Ali se poveri takšen posel prvemu, ki pride naproti? No, recimo, da se takšnim tepcem tudi posreči, da si vsak namenja za en milijon; a kaj potem vse življenje? Drug zavisi od drugega za vse svoje žive dni! Potem je pač bolje, da se človek obesil! Ti pa še menjati niso znali: prišel je v pisarno menjat, prejel pettisoč rubljev — in roke so se mu tresle. Štiri tisoče je preštel, petega pa je vzel kar na slepo vero, da bi ga le imel že v žepu in bi čimprej izginil z njim. S tem je zbudil sum in vse se je podrl zaradi samega tistega tepca! Ali je to mogoče?"

"Da so se mu tresle roke?" je povzel Zametov, "to je lahko mogoče. Ne, popolnoma prepričan sem, da je mogoče. Včasih človek ne vzdrži!"

"Tega ne vzdrži?"

"Ali bi morda vi vzdržali? Ne, jaz ne bi vzdržal. Za sto rubljev nagrade planiti v takšno strahoto! Iti menjat ponarejen bankovec v bančni kontor, kjer takoj dobro poznajo take stvari — ne, jaz bi se zmedel. Ali se vi ne bi zmedli?"

Razkolnikova je obšla silna želja, da bi mu "pokazal jezik". Zdajpandaj ga je izpreletel mrzav po hrbtu.

"Jaz ne bi delal tako," je pričel po ovinkih. "Jaz bi menjal takole: prešel bi prvi tisoč takole štirikrat na vse mogoče načine in si ogledal vsak posamezni bankovec; nato šele bi se lotil drugega tisoča. Začel bi ga šteti, prešel do sredine, vzel nato kak petdesetak, podražal ga proti luči in ga obrnil še enkrat — če ni morebiti ponarejen? 'Bojim se namreč,' bi dejal; 'neka moja sorodnica je nedavno izgubila tako petindvajset rubljev.' In potem bi pripovedoval izmišljeno povest. Ko pa bi začel šteti tretji tisoč ne — prosim: zdi se mi, da sem tamle pri drugem tisoču sedmi sto slabo prešel — začel bi dvomiti, pustil tretji tisoč in se vnovič lotil drugega — in tako bi prešel vseh pet. In ko bi bil gotov, bi vzel iz petega in drugega tisoča po eden bankovec, podražal ju na luč in začel spet sumničiti ter bi prošil, naj mi ju izmenjajo. Tako bi zbegal in spehal uradnika, da bi nasadnje sploh že več ne vedel, kako naj se me iznebi! Nazadnje bi se odpravil in vendar že šel — a ne, oprostite, zopet bi se vrnil, vprašal ga kaj ali prošil za kako pojasnilo; — takole, vidite, bi ravnal!"

"Pfu, kako strašne stvari govorite," je rekel Zametov, smeje se. "To pa so le besede, v dejanju bi vam bržkone izpodletelo. Takrat bi ne le midva, ne, niti izkušeni in prekanjen človek ne bi mogel jamčiti zase. Primeri imamo jako blizu: v našem oddelku mesta so ubili tisto staro. Morilec je moral biti vendar obupana buča, da je sredi belega dne tvegala takšno dejanje in ušla na čudovit način — a vlike temu so mu roke trepetale: kraati ni znal, zmanjkalo mu je moči, to kaže vsa zadeva..."

Razkolnikova je to nekako užalilo. "Kaže? Pa ga zdaj ujemite! Primite ga!" je vzkliknil, škodoželjno zbadaje Zametova.

"O, ne bojte se, da ga ne bi dobili."

"Kdo? Vi? Vi da bi ga prijeli? To ne pojde tako gladko. Kaj ne, pri vas je glavno to, ali trosi dotičnik denar, ali ga ne trosi? Prej ni imel denarja, naenkrat pa ga začne razapati — kako da ne bi bil on? Tako vas lahko vsako dete vodi za nos, ako hoče!"

"Res je, da delajo vsi tako," je odgovoril Zametov, "najprej izvrše umor in preljjo kri, nato pa se grede v krčmo nastavljat. Po zapravljenosti jih spoznajo. Vai niso tako zviti kakor vi; vi gotovo ne bi šli v krčmo, kaj?"

Razkolnikov je namrll obrvi in pozorno pogledal Zametova.

"Zdi se, da vas miče želja in bi radi izvedeli, kako bi postopal jaz v takem slučaju?" je vprašal z nejevoljo.

"Rad bi slišal," je odgovoril ta trdno in resno. Skoro že preveč resnobno je začel gledati in govoriti.

"Zelo radi?"

"Zelo radi!"

"Dobro. Jaz bi ravnal takole," je pričel Razkolnikov in približal obraz k Zametovu, gledaje ga zopet tako presunljivo in govoreč šepetoma, tako da je onega topot pretreslo.

"Ravnal bi takole: vzel bi denar in blago, in ko bi prišel odondod, bi šel takoj, preden bi se obrnil drugam, na kak samotni kraj, kjer so sami plotovi in kamor le malo zahajajo ljudje; na kraj, kjer je morebiti vrt za zelenjavo ali podobnega. Ze prej bi si bil poiskal na tistem dvorišču kakšen tak kamen, šestinko ali četrtniko stota težak, tam kje v plotu, ob plotu, kjer leži morebiti že odkar stoji hiša; privzdignil bi ta kamen — pod njim bi bi morala biti jamica — in v to jamico bi zložil vse stvari in vse denar. Zložil bi, da, in potem bi zavallil kamen nazaj, kakor je ležal prej, pritepal z ного prst okrog njega in odšel. Leto dni, dve leti ne bi šel lakat — potem pa me lačite. Morilec bi bil, a nič se mi ne bi zgodilo!"

(Dalje prihodajla.)